บทที่ 5

ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มีผลต่อการเลือกแนวทางการแปลวรรณกรรมเยาวชนของผกาวดี อุตตโมทย์

จากการวิเคราะห์ต้นฉบับและเปรียบเทียบบทแปลของวรรณกรรมเยาวชนที่ผกาวดี อุตตโมทย์คัดเลือกมาแปลทำให้ทราบว่า แนวทางการแปลที่ผกาวดี อุตตโมทย์ใช้ในการแปลวรรณกรรมเยาวชนมีสองแนวทาง ได้แก่ การแปลแบบแปลรักษาต้นฉบับ ซึ่งเป็นแนวทางที่ใช้แปลวรรณกรรมเยาวชนที่แปลหลังพ.ศ.2540 และ การแปลแบบแปลและเรียบเรียง ซึ่งใช้แปลวรรณกรรมเยาวชนที่แปลก่อนหรือภายในพ.ศ.2540 จากลักษณะการแปลเช่นนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจค้นคว้าต่อว่าบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของช่วงเวลาที่เปลี่ยนไปในการทำงานแปลมีความสัมพันธ์กับการเลือกแนวทางการแปลหรือไม่ อย่างไรบ้าง

ดังนั้น เนื้อหาของบทนี้จึงเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเลือกแนวทางการแปลวรรณกรรมเยาวชนของผกาวดี อุตตโมทย์ โดยใช้ทฤษฎีของอองเดร เลอเฟอแวร์เป็นกรอบในการศึกษา กล่าวคือ จะพิจารณา ผู้อุปถัมภ์ ขนบทางวรรณศิลป์ และ คตินิยม ที่มีอิทธิพลต่อการแปลงานวรรณกรรมของผกาวดี อุตตโมทย์

5.1 ผู้อุปถัมภ์

ในกรณีของผกาวดี อุตตโมทย์ ผู้วิจัยจะแบ่งพิจารณาเป็น 2 ส่วน คือ นิตยสารที่ตีพิมพ์ผลงานของผกาวดี อุตตโมทย์ และ สำนักพิมพ์ที่ตีพิมพ์ผลงานของผกาวดี อุตตโมทย์

5.1.1 นิตยสารที่ตีพิมพ์ผลงานของผกาวดี อุตตโมทย์

ก่อนที่ผกาวดี อุตตโมทย์จะก่อตั้งสำนักพิมพ์ของตนเองในราว พ.ศ. 2528 ผกาวดี อุตตโมทย์ผลิตผลงาน ทั้งงานเขียนและงานแปลลงพิมพ์ในนิตยสารต่างๆ โดยเริ่มตั้งแต่ราวพ.ศ. 2495 ก่อนจะพักงานในวงวรรณกรรมและไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศ ผกาวดีกลับมามีผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารต่างๆ อย่างจริงจังอีกครั้งประมาณพ.ศ. 2505 ในการส่งผลงานแปลไปลงพิมพ์ในนิตยสาร ปัจจัยสำคัญที่สุดที่กำหนดแนวทางการทำงานก็คือแนวนโยบายและกลุ่มผู้อ่านที่แตกต่างกันของนิตยสารแต่ละฉบับ นิตยสารที่ผกาวดีแปลผลงานไปลงตีพิมพ์ ได้แก่ นิตยสารศรี

สัปดาห์ นิตยสารสตรีสาร นิตยสารชัยพฤกษ์ นิตยสารวิทยาสาร นิตยสารชาวกรุง นิตยสารขวัญเรือน นิตยสารลลนา และนิตยสารโวค (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นนิตยสารกะรัต)[1]

นิตยสารทั้ง 8 ฉบับที่ผกาวดี อุตตโมทย์มีผลงานลงพิมพ์จำแนกได้เป็นนิตยสารสตรี 5 ฉบับ ได้แก่ นิตยสาร*ศรีสัปดาห์* นิตยสารสตรีสาร นิตยสาร*โวค/ กะรัต* นิตยสารขวัญเรือน และนิตยสารลลนา นิตยสารที่มีเนื้อหามุ่งเน้นให้ความรู้แก่ผู้อ่านเป็นหลัก 2 ฉบับ ได้แก่ นิตยสารชัยพฤกษ์ และ นิตยสารวิทยาสาร และนิตยสารทั่วไป 1 ฉบับ ได้แก่ นิตยสารชาวกรุง นิตยสารทั้ง 8 ฉบับนี้ มีกลุ่มผู้อ่านใกล้เคียงกัน คือ ผู้หญิงและเยาวชน รวมทั้งผู้ที่ใฝ่หาความรู้และความทันสมัย นิตยสารทั้ง 8 ฉบับมีแนวนโยบายและกลุ่มเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

นิตยสาร*ศรีสัปดาห์* เป็นนิตยสารที่เกิดขึ้นในยุคตื่นตัวของนิตยสารสตรี[2] ในยุคนี้ นิตยสารสตรีมุ่งเน้นเรื่องการบ้านการเรือน แฟชั่น และสาระบันเทิง เป็นหลัก ถึงแม้จะมีข่าวและเหตุการณ์ทั่วไปบ้างก็ตาม นิตยสาร*ศรีสัปดาห์*ก็มีลักษณะเช่นนี้ ในส่วนของบันเทิงคดีจะลงพิมพ์ เรื่องสั้น นวนิยาย และเรื่องแปลประมาณ 10 เรื่องต่อฉบับ นักเขียนและนักแปลที่มีผลงานลงพิมพ์ในนิตยสาร*ศรีสัปดาห์* เช่น เนื่องน้อย *ศรัทธา* "ว. ณ ประมวลมารค" "กัญญ์ชลา" "สุคนธรส" เป็นต้น

ผกาวดี อุตตโมทย์เริ่มมีผลงานลงพิมพ์ในนิตยสาร*ศรีสัปดาห์*ตั้งแต่พ.ศ.2495 ซึ่งเป็นการเขียนเรื่องสั้นลงนิตยสารเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นก็ไม่มีผลงานลงพิมพ์อีกจนกระทั่งพ.ศ.2498 และมีผลงานทั้งงานเขียนและงานแปลลงนิตยสารฉบับนี้อย่างสม่ำเสมอจนนิตยสารเลิกผลิตไปเมื่อพ.ศ.2515 เรื่องสั้นและนวนิยายที่ผกาวดี อุตตโมทย์เขียนลงนิตยสารฉบับนี้จะเป็นเรื่องแนวรักหรือแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายเป็นส่วนมาก สอดคล้องกับแนวทางของนิตยสาร เช่น ***ห้วยทองที่รัก เทพบุตรอัปลักษณ์ เรื่องของดิฉัน*** ส่วนเรื่องแปลของผกาวดีเป็นบทความเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ของราชวงศ์ต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ราชวงศ์อังกฤษ เช่น ***พระบรมราชินีแห่งกรุงอังกฤษ เจ้าฟ้าชายแอนดรูว์ พระราชินีเฒ่าแห่งฮอลแลนด์*** (สารคดีเรื่องของพระราชินียูเลียน่า) ***เจ้าหญิงเกรซ*** (สารคดีเรื่องของเจ้าหญิงเกรซแห่งโมนาโค) ***สิงห์แห่งยูดาห์*** (สารคดีเรื่องจักรพรรดิไฮเล เซลาสซี่ แห่งเอธิโอเปีย) และเรื่องของบุคคลที่มีชื่อเสียงทั่วโลก เช่น ***หญิงงามผู้ปราดเปรื่อง*** (สารคดีเรื่อง ฯพณฯ เฟอร์ ดินานด์ มาร์คอส) ***ไอ๊ค์ วีรบุรุษผู้รักสันติ (สารคดีเรื่องของ***

---

[1] นิตยสารอีกฉบับหนึ่งที่เคยตีพิมพ์ผลงานของผกาวดี อุตตโมทย์ ได้แก่ นิตยสาร*รจนา* แต่เนื่องจากไม่สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับนิตยสารฉบับดังกล่าวได้ จึงไม่นำมากล่าวถึงในที่นี้

[2] แบ่งตามการแบ่งยุคของนิตยสารสตรีจาก *รายงานการวิจัยประกอบ Forum ผู้หญิงกับสื่อสารมวลชน ลำดับที่ 1 เรื่อง 100 ปีของนิตยสารสตรีไทย (พ.ศ.2431-2531)* แบ่งนิตยสารสตรีออกได้เป็น 5 ยุค คือ ยุคการปลุกลำนึกในด้านการใฝ่หาความรู้และสิทธิสตรีไทย) พ.ศ.2431- มิถุนายน พ.ศ.2475) ยุคมืดของนิตยสารสตรี (พ.ศ.2475-2489) ยุคตื่นตัวของนิตยสารสตรี (พ.ศ.2490-2500) ยุคนวนิยายพาฝัน (พ.ศ.2501-2516) ยุคข่าวสารและความหลากหลายของนิตยสารสตรี (พ.ศ.2516-2531) (อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโฆษิต และ อวยพร พานิช, 2532: 10)

นายพลห้าดาว ดไว้ท์ ดี ไอเซนเฮาวร์) มาดามปอมปีดู (สารคดีเรื่องของสุภาพสตรีหมายเลขหนึ่งของฝรั่งเศส) เป็นต้น มีบ่อยครั้งที่สารคดีแปลของผกาวดี อุตตโมทย์จะเป็นเรื่องชีวิตรักของบุคคลที่มีชื่อเสียง เช่น ***ชีวิตรักของแจ็คเกอลีน-เคเนดี้ คู่พระทัยดอกฟ้า*** (สารคดีชีวิตของสวามีเจ้าฟ้าหญิงแห่งอังกฤษ) ***พิธีอภิเษกสมรสของเจ้าหญิงอเล็กซานดรา*** บทความแปลที่ลงในนิตยสารนี้ได้รับการแปลด้วยแนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียงตามที่ผกาวดี อุตตโมทย์กล่าวไว้เป็นครั้งคราวในตอนท้ายของบทความ

นิตยสารสตรีสาร เป็นนิตยสารสตรีแนวบันเทิงคดี จึงให้พื้นที่แก่เรื่องสั้นและนวนิยายค่อนข้างมาก แต่ก็มีคอลัมน์ที่ให้ความรู้ รวมทั้งความเคลื่อนไหวในวงวรรณกรรมมานำเสนอแก่ผู้อ่านอย่างสม่ำเสมอด้วยเช่นกัน นอกจากนั้น คอลัมน์ที่เกี่ยวกับครอบครัวและการบ้านการเรือน แฟชั่น สุขภาพและความงาม ถือเป็นคอลัมน์เด่นของนิตยสารด้วย กลุ่มผู้อ่านสตรีสาร น่าจะเป็นผู้หญิงวัยทำงานที่มีการศึกษาพอสมควร (อุบลวรรณ ปิติพัฒนาโมษิต และ อวยพร พานิช, 2531) ส่วนหนึ่งเห็นได้จากการที่บรรณาธิการนิตยสารคือ คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง มักกล่าวถึงสำนวนหรือคำกล่าวในภาษาต่างๆเปรียบเทียบกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น พร้อมทั้งพิมพ์ข้อความที่ตัดตอนมาเป็นภาษาต้นทางไว้ในวงเล็บด้วย เช่น "...บัดนี้แสดงว่าวงการตุลาการได้ยอมรับนับถือความสามารถอันเท่าเทียมโดยไม่เลือกประติบัติ (Discrimination) เพราะเหตุด้วยเหตุต่อไปแล้ว..." (***สตรีสาร*** ฉบับที่ 10, 2508: 5) "...แต่ชีวิตจริงอาจพิลึกกึกกือยิ่งกว่านวนิยายก็ได้บ่อยๆไป ดังเขาว่ากันว่า 'Truth is stranger than fiction.'..." (***สตรีสาร*** ฉบับที่ 31, 2508: 5) "...หากกล่าวตามคติที่ว่า ***เสียงประชาชนคือเสียงสวรรค์*** (Vox populi vox dei) ผลการเลือกตั้งครั้งนี้แสดงว่า..." (***สตรีสาร*** ฉบับที่5, 2526: 4) นอกจากนั้น นิตยสารสตรีสารยังมีเยาวชนเป็นกลุ่มผู้อ่านสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งด้วย เห็นได้จากการที่สตรีสารได้จัดเนื้อหาส่วนหนึ่งไว้สำหรับเยาวชนโดยเฉพาะเรียกว่า "สตรีสาร ภาคพิเศษ"

นิตยสารสตรีสารเป็นนิตยสารที่วางแผงอยู่นานกว่านิตยสารหลายๆ ฉบับจึงเป็นที่แพร่หลายและรู้จักกันดีในหมู่นักอ่าน การที่นิตยสารมีอายุยาวนานเกือบ 50 ปีจึงเป็นเวทีให้นักเขียนมากมายนำผลงานมาลงพิมพ์ ที่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและมีผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารฉบับนี้อย่างสม่ำเสมอ เช่น "ดอกไม้สด" "สีฟ้า" กฤษณา อโศกสิน โสภาค สุวรรณ "ว. วินิจฉัยกุล" เป็นต้น ประเภทของเรื่องสั้นและนวนิยายมีหลายรูปแบบตามความถนัดของผู้เขียน ที่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เช่น ***ดาวพระศุกร์ ยอดยาหยี ผู้ใหญ่ลีกับนางมา น้ำเซาะทราย ผู้กองยอดรัก เขาชื่อกานต์*** นอกจากนักเขียนแล้ว ก็มีนักแปลที่มีชื่อเสียงอีกมากมายที่มีผลงานลงพิมพ์ในอีกมากมาย เช่น "อ.สนิทวงศ์" บรรจบ พันธุเมธา "สันตสิริ" เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ นิตยสารสตรีสารนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งล้วนเป็นเรื่องที่ล้วนอยู่ในความสนใจของผู้หญิงทั้งสิ้น ผลงานของผกาวดี อุตตโมทย์ที่ลงพิมพ์ในนิตยสารฉบับนี้จึงมีความหลากหลาย มีทั้งที่เป็นสารคดีและบันเทิงคดี ผกาวดี อุตตโมทย์มีผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารสตรีสารอย่างต่อเนื่องตั้งแต่พ.ศ.2505 จนถึง พ.ศ.2521 หลังจากนั้นก็ยังมีผลงานลงพิมพ์อยู่ประปรายจนกระทั่งหยุดไปอย่างถาวรเมื่อพ.ศ.2532 ผกาวดี อุตตโมทย์มีคอลัมน์ประจำคือคอลัมน์*บ้านและโรงเรียน* ซึ่งเขียนอยู่นานกว่า 10 ปี เป็นคอลัมน์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาหรือเรื่องที่น่าสนใจต่างๆ ในครอบครัวและที่โรงเรียน ในส่วนของบันเทิงคดี ผกาวดี อุตตโมทย์มีผลงานเขียนทั้งเรื่องสั้น เช่น ***ลูกพ่อ เพลิงแค้น รักนั้นสำคัญไฉน รอยจารึกที่ปราสาท*** และนวนิยาย เช่น ***เฟื่องฟ้า บ้านดอกไม้*** ผลงานแปลของผกาวดี อุตตโมทย์ในนิตยสารสตรีสารมีเพียง 3 เรื่องเท่านั้น ได้แก่ เรื่อง ***บ้านผีสาว ไข่มุกสีชมพู*** และ ***ของขวัญ*** ทั้งสามเรื่องเป็นเรื่องสั้นแปลที่มีกลุ่มเป้าหมายหลักคือเยาวชน

นิตยสารขวัญเรือน เป็นนิตยสารสตรีที่เกิดขึ้นในยุคนวนิยายพาฝัน (พ.ศ.2501 – 2516) นิตยสารที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ต้องระมัดระวังเรื่องเนื้อหาของเรื่องที่จะนำเสนอเนื่องจากเป็นช่วงที่มีความผันผวนทางการเมือง นิตยสารสตรีจึงเน้นเรื่องการให้ความบันเทิงเป็นหลัก มีการนำเสนอเรื่องความสวยความงาม การบ้านการเรือน แต่ไม่มีคอลัมน์หรือข้อเขียนที่เกี่ยวกับการเมืองแต่อย่างใด (อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโฆษิต และ อวยพร พานิช, 2532: 48)

นิตยสารขวัญเรือนเริ่มออกฉบับแรกเมื่อพ.ศ. 2511 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2550) ก็ยังดำเนินการอยู่ ในที่นี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะนิตยสารขวัญเรือนในช่วงประมาณ 10 ปีแรกซึ่งเป็นช่วงที่ผกาวดี อุตตโมทย์มีผลงานลงพิมพ์เท่านั้น

นิตยสารขวัญเรือนในช่วงแรกเน้นเรื่องที่ผู้หญิงที่มีครอบครัวหรือเพิ่งเริ่มสร้างครอบครัวสนใจ เช่น การทำอาหาร การตัดเย็บเสื้อผ้า เรื่องความสวยความงาม คอลัมน์ตอบปัญหาเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย มีแฟชั่นมาก ถึงแม้นิตยสารขวัญเรือนจะมีคอลัมน์สำหรับเด็กที่มีนิทานและเกมสำหรับเด็ก แต่โดยรวมนิตยสารขวัญเรือนเป็นนิตยสารที่ไม่เหมาะกับเยาวชน เนื่องจากมีเนื้อหาที่เป็นเรื่องของผู้ใหญ่มาก เช่น เรื่องความรักและเพศสัมพันธ์ เรื่องโชคชะตาราศี เช่น คอลัมน์ 'ศิราณี' คลี่คลายปัญหารัก ที่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง นอกจากนั้น นวนิยายและเรื่องสั้นที่ลงพิมพ์ในนิตยสารฉบับนี้ก็เน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายด้วยเช่นกัน เช่น ***รอยรัก รอยสลาย ตะวันในดวงใจ ขวัญหทัย*** เป็นต้น

นิตยสารขวัญเรือนไม่มีนักเขียนนวนิยายและเรื่องสั้นประจำ นักเขียนทั้งที่มีชื่อเสียงและนักเขียนหน้าใหม่มีผลงานผลัดกันลงพิมพ์ นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงที่เคยมีผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารขวัญเรือน เช่น นันทนา วีระชน "มธุรส" "สีฟ้า" ไมตรี ลิมปิชาติ โสภาค สุวรรณ เป็นต้น ใน

ส่วนของเรื่องแปลก็มีลงในนิตยสารบ้างประมาณฉบับละหนึ่งเรื่องเป็นนิทานสำหรับเด็ก เช่น *ตุ๊กตากลาสีผจญภัย กาน้ำชาประหลาด เด็กหญิงนิ้วก้อย เจ้าหญิงกับเมล็ดถั่ว* เป็นต้น

จากข้อมูลเท่าที่สามารถค้นหาได้พบว่าผกาวดี อุตตโมทย์มีผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารขวัญเรือนตั้งแต่พ.ศ.2513 จนถึง พ.ศ.2521 ผลงานของผกาวดี อุตตโมทย์ที่ลงพิมพ์ในนิตยสารขวัญเรือนเป็นบทความเกี่ยวกับความงามและมารยาทเป็นส่วนมาก เช่น คอลัมน์งามมารยาท ซึ่งจะแนะนำเรื่องที่ควรปฏิบัติสำหรับผู้หญิงและแม่บ้าน บทความเกี่ยวกับผู้หญิง เช่น สีเสื้อผ้าทำให้สวยสุดแสน คนสวยหน้าร้อน วิธีป้องกันไม่ให้เขานอกใจ เป็นต้น ผกาวดี อุตตโมทย์ไม่มีผลงานเขียนลงในนิตยสารขวัญเรือน แต่มีบทความเกี่ยวกับบุคคลสำคัญของโลกซึ่งเรียบเรียงจากบทความที่ตีพิมพ์ในต่างประเทศลงในคอลัมน์บุคคลน่ารู้จักอยู่ระยะหนึ่ง เช่น ลอร์ดสโนดอน ดอกฟ้ามาร์กาเร็ต ปิยราชสวามี เป็นต้น

นิตยสารลลนา เป็นนิตยสารสตรีที่เกิดขึ้นในช่วงปลายยุคนวนิยายพาฝัน ส่วนประกอบต่างๆ ของเนื้อหาไม่แตกต่างจากนิตยสารขวัญเรือนนัก แต่ไม่เน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายเท่านิตยสารขวัญเรือน และมีคอลัมน์เกี่ยวกับข่าวและเหตุการณ์สำคัญรอบโลกเพื่อให้ความรู้กับผู้อ่านด้วย

นิตยสารลลนาเน้นแฟชั่นมากทั้งแบบเสื้อผ้าและแบบผมมากกว่า 20 หน้า นอกจากนั้นยังมีคอลัมน์แสดงการแต่งหน้า และเคล็ดลับความงามต่างๆ เช่น การฝึกโยคะเพื่อความงาม การนั่งอย่างถูกวิธี เป็นต้น นอกจากนั้น มีคอลัมน์เกี่ยวกับการบ้านการเรือนตามความนิยมของนิตยสารสมัยนั้นด้วย เช่น คอลัมน์อาหาร เย็บปักถักร้อย และการจัดดอกไม้

ในส่วนของนวนิยายและเรื่องสั้นจะมีประมาณ 2 – 3 เรื่องต่อฉบับ มีนักเขียนที่มีชื่อเสียงหลายท่านมีงานเขียนลงพิมพ์ในนิตยสารลลนา เช่น "ทมยันตี" กฤษณา อโศกสิน ชูวงศ์ ฉายะจินดา กาญจนา นาคนันทน์ เป็นต้น นวนิยายและเรื่องสั้นที่ลงพิมพ์ในนิตยสารฉบับนี้เป็นนวนิยาย"แนวแปลกเล่นกับอารมณ์" (อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโมษิต และ อวยพร พานิช, 2532: 59) เช่น *ล่า เก้าอี้ขาวในห้องแดง รอยลิขิต อาจจะเป็นเพราะฉันเหงา เหยื่อกรุงเทพฯ* เป็นต้น นิตยสารลลนามีนวนิยายและบทความแปลลงพิมพ์อยู่เสมอเช่นกันโดยมีนักแปลที่มีผลงานแปลลงพิมพ์เป็นประจำสองสามท่าน ได้แก่ "นิดา" "ประมูล อุณหธูป" และ "มนันยา" เช่น *มากาเร็ต ทรูโด ผู้อื้อฉาว* (บทความ) *กาลเวลาแห่งความทรงจำ* (บทความ) *โองการนรก* (นวนิยาย) *ไอ้หุ่นยนต์ตัวที่เหมือนผม* (นวนิยาย) *สีปีแรก* (นวนิยาย) เป็นต้น

ผกาวดี อุตตโมทย์มีผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารลลนาอยู่ประมาณ 2 ปีเท่านั้น คือ พ.ศ.2516 - 2517 เป็นผู้รับผิดชอบคอลัมน์คุยกับคุณแม่ และคอลัมน์พ่อแม่ กับเด็ก ซึ่งมีเนื้อหาใกล้เคียงกัน คือแนะนำผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่องการดูแลทารกตั้งแต่ในครรภ์ ในส่วนของงานเขียน

ผกาวดี อุตตโมทย์มีเรื่องสั้นลงพิมพ์ในนิตยสารลลนาเพียงเรื่องเดียวคือ *ธันวาอุ่น* และไม่มีผลงานแปลลงในนิตยสารฉบับนี้เลย

นิตยสารโวค/ กะรัต นิตยสารโวคเป็นนิตยสารแฟชั่น "หัวนอก" ซึ่งดำเนินการอยู่ราว 9 ปีเท่านั้น นิตยสารฉบับนี้เปิดตัวโดยใช้ชื่อ "โวค" ตามนิตยสารต้นแบบจากต่างประเทศ ต่อมาเมื่อขึ้นปีที่ 5 จึงเปลี่ยนชื่อเป็นกะรัต และดำเนินการอยู่อีกเพียง 3 ปีก็เลิกผลิตไป นิตยสารฉบับนี้เป็นนิตยสารที่ผกาวดี อุตตโมทย์ผลิตเอง เมื่อก่อตั้งสำนักพิมพ์โวค แต่ถึงแม้จะเป็นนิตยสารที่ผลิตเอง การผลิตผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารก็ต้องทำตามนโยบายและแนวทางของนิตยสารฉบับนั้นๆ เช่นเดียวกัน นิตยสารโวคมีสโกแลนประจำนิตยสารว่าเป็นนิตยสาร "เพื่อวงการแฟชั่น สาระและบันเทิง" เนื้อหาจึงเน้นเรื่องแฟชั่น ความสวยความงาม เป็นหลัก และมีเรื่องแปลและคอลัมน์การบ้านการเรือนอยู่บ้าง จัดว่าเป็นนิตยสารที่ต้องการสร้างความทันสมัยให้กับผู้หญิงยุคใหม่

นิตยสารโวค/ กะรัต เป็นนิตยสารสตรีที่มีความคล้ายคลึงกับนิตยสารสตรีในปัจจุบันเป็นอย่างมาก กล่าวคือ นิตยสารโวคจัดเป็นนิตยสารที่มีความแปลกใหม่สำหรับยุคนั้น (พ.ศ.2521) เช่น มีการถ่ายแฟชั่นที่แตกต่างไปจากที่เคยเห็นทั่วไปในนิตยสารสตรีที่วางแผงในท้องตลาด โดยเป็นนิตยสารฉบับแรกในประเทศไทยที่ร่วมมือกับห้องเสื้อต่างๆ นำเสื้อผ้าของห้องเสื้อมาถ่ายเป็นแบบเพื่อแบ่งผลประโยชน์จากการถ่ายแฟชั่นร่วมกัน นอกจากเรื่องแฟชั่น มีการนำเสนอเรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพที่ทันสมัยสำหรับผู้หญิง เช่น การตรวจเต้านมด้วยตัวเอง เรื่องการคุมกำเนิด

แม้นิตยสารโวค/ กะรัตจะมีผู้ร่วมงานจำนวนไม่มากนัก แต่ก็มีนักเขียนที่มีชื่อเสียงจำนวนไม่น้อยส่งผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารฉบับนี้เช่นกัน เช่น "ทมยันตี" "สีฟ้า" "นิดา" สังวรณ์ ไกรฤกษ์ เป็นต้น

ผกาวดี อุตตโมทย์มีผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารฉบับนี้อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่นิตยสารดำเนินการผลิตอยู่ คือตั้งแต่พ.ศ.2521 – 2528 คอลัมน์หลายคอลัมน์ที่อยู่ในความดูแลของผกาวดี อุตตโมทย์ล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง เช่น คอลัมน์เกี่ยวกับความงาม เรื่องมรรยาท คอลัมน์เกี่ยวกับการแต่งบ้านและสวน ฯลฯ ผกาวดีใช้ชื่อจริงและนามปากกาต่างๆ รับผิดชอบคอลัมน์ต่างกันออกไป

ผลงานแปลของผกาวดี อุตตโมทย์ที่ลงในนิตยสารนี้มีความหลากหลายเช่นกัน เช่น สารคดีเรื่องของคนดังหรือคนสำคัญของโลก ส่วนบันเทิงคดี ผกาวดีแปลงานของคาลิล ยิบราน ลงพิมพ์ต่อเนื่องอยู่หลายปี และนวนิยายเรื่องอื่นๆ ที่น่าสนใจ เช่น นวนิยายสืบสวนเรื่อง *Hart to Hart* ของ Roger Bawlder เป็นต้น

นิตยสารชัยพฤกษ์ เป็นนิตยสารที่มุ่งให้ความรู้แก่ผู้อ่าน และมีกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นเยาวชน ดังที่นายเปลื้อง ณ นคร บรรณาธิการของนิตยสารชัยพฤกษ์กล่าวถึงภาษิตประจำนิตยสารไว้ในนิตยสารชัยพฤกษ์ ฉบับปฐมฤกษ์ ดังนี้

> "ภาษิตประจำหนังสือว่า วิทฺยา นามนรสฺย รูปมธิกำ นั้น แปลว่า วิชาเป็นความงามยิ่งของคน ภาษิตนี้ตัดมาจากคำสรรเสริญวิชาความรู้ในภาษาสันสกฤต ซึ่งมีข้อความแปลเป็นไทยว่า วิชาเป็นความงามยิ่งของคน เป็นคลังมิดชิด วิชาทำสิ่งที่พึงใจให้ คือให้เกิดชื่อเสียงและความสุข วิชาเป็นครูของครูทั้งหลาย วิชาเป็นพวกพ้องในเวลาไปต่างถิ่น วิชาเป็นเทวดาสูง วิชาย่อมบูชากันในราชบริษัท แต่ทรัพย์ทำเช่นนั้นไม่ได้ ผู้ไร้วิชาก็เท่ากับปศุสัตว์" (***ชัยพฤกษ์*** ฉบับที่ 1, 2497: 1)

ด้วยเหตุนี้ เนื้อหาส่วนใหญ่ของนิตยสารชัยพฤกษ์จึงเป็นการให้ความรู้แก่ผู้อ่าน เช่น คอลัมน์โลกในศตวรรษที่ 20 ซึ่งบอกเล่าเหตุการณ์และเรื่องราวต่างๆ จากทั่วโลก คอลัมน์สอนภาษาไทย คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น มีเรื่องอ่านเล่นอยู่บ้าง เช่น นวนิยายเรื่อง ***โลกของหนูแหวน*** ซึ่งเนื้อเรื่องจบเป็นตอน คอลัมน์นิทานทวีปัญญา ซึ่งนำเสนอนิทานที่สอดแทรกคติสอนใจสำหรับเยาวชน และเรื่องแปลประจำฉบับ เป็นต้น ดังนั้น เรื่องที่ผกาวดี อุตตโมทย์เขียนลงนิตยสารชัยพฤกษ์จึงเป็นสารคดีเพื่อให้ความรู้เช่นกัน เช่น สารคดีขนาดยาวเกี่ยวกับชีวิตสัตว์ เช่น โลกของแมลง และ ชีวิตแมลงปอ เป็นต้น บทความสั้นๆ ลงในคอลัมน์มรรยาทงาม หรือเป็นนวนิยายที่มีเนื้อหาเหมาะสมกับอายุของกลุ่มผู้อ่าน เช่น ***ครูไหวใจร้าย*** ส่วนผลงานแปลผกาวดีมีผลงานแปลบทความเกี่ยวกับบุคคลที่มีชื่อเสียงทั่วโลก เช่น บทความเรื่อง ***มนต์เพลงจากสวรรค์*** (สารคดีชีวิตของเฟรเดริค โชแปง) บทความเรื่อง***ความสำเร็จของเด็กสอบตก*** (สารคดีชีวิตของนายพลเรือจอห์น เฮย์เวิร์ด) เป็นต้น ส่วนวรรณกรรมแปลที่ผกาวดี อุตตโมทย์แปล แม้จะมีเนื้อหาหลากหลาย เช่น ***รีเบ้คก้า มาตกรรม โรเจอร์ แอครอยด์*** หรือ ***ทอม ซอเยอร์ ผจญภัย*** แต่การแปลวรรณกรรมทุกเรื่องล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อสอนภาษาอังกฤษร่วมไปกับความบันเทิงจากเรื่องราวในวรรณกรรม โดยมีส่วนที่เป็นการอธิบายคำศัพท์และสำนวนภาษาอังกฤษที่ใช้ในต้นฉบับไว้ตอนท้ายตอนอย่างละเอียด ซึ่งผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า แม้วรรณกรรมที่ผกาวดีแปลเพื่อสอนภาษาอังกฤษในนิตยสารชัยพฤกษ์นี้จะไม่ได้จัดเป็นวรรณกรรมเยาวชน แต่วรรณกรรมเหล่านี้เป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในโลก สำนักพิมพ์ใหญ่ๆ ของต่างประเทศ เช่น เพนกวิน จึงมักทำฉบับอ่านง่าย (simplified version) ออกมาเพื่อให้เยาวชนได้อ่าน และใน

ประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้วรรณกรรมฉบับอ่านง่ายเหล่านี้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายด้วย กล่าวคือ คำสั่งกระทรวง-ศึกษาธิการที่วก. 74/ 2524 เรื่อง การกำหนดหนังสือเรียนสำหรับเลือกใช้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา กำหนดให้ *The Murder of Roger Ackroyd Rebecca* และ *The Adventure of Tom Sawyer* เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาของวิชาภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 และเมื่อค้นคว้าจากนิตยสารฉบับที่มีวรรณกรรมเหล่านี้ลงพิมพ์ก็พบว่าต้นฉบับวรรณกรรมที่ผกาวดี อุตตโมทย์ใช้ในการแปลก็คือต้นฉบับวรรณกรรมฉบับอ่านง่ายที่ใช้อ่านประกอบเรียนนี้เอง โดยใช้แนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียง จึงอาจกล่าวได้ว่า การแปลวรรณกรรมฉบับอ่านง่ายลงพิมพ์ในนิตยสารชัยพฤกษ์นี้เป็นจุดเริ่มต้นของการแปลวรรณกรรมเพื่อให้เยาวชนอ่าน

นิตยสารวิทยาสาร เป็นนิตยสารเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ ตามนโยบายของนิตยสารที่ว่า "ทุกอย่างเพื่อครู และผู้รักการอ่าน" เนื้อหาในเล่มเป็นเรื่องวิชาการเป็นส่วนมาก ทั้งความรู้ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย และ วิชาอื่นๆ รวมทั้งเฉลยข้อสอบและแนวข้อสอบครูระดับต่างๆ และข่าวคราวในวงการครูด้วย บทความในนิตยสารวิทยาสารมักเป็นบทความให้ความรู้ต่างๆ บันเทิงคดีในแต่ละเล่มมีน้อยหากไม่นับรวมเรื่องเล่าวรรณคดีไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบทเรียนวิชาภาษาไทย แต่มักมีนวนิยายแปลอยู่อย่างสม่ำเสมอ เช่น ***ยอดจารชน ธนบัตรล้านปอนด์ เจ้าพ่อมาเฟีย*** เป็นต้น ยิ่งเมื่อนิตยสารเปลี่ยนนโยบายจากเดิมเป็น "ทุกอย่างเพื่อครู และผู้รักการศึกษา ตามบุคลิกน่าจับต้องของวิทยาสาร" ยิ่งทำให้นวนิยายและเรื่องสั้นที่เขียนลงพิมพ์ในนิตยสารน้อยลงอีกและทุกเรื่องเป็นเรื่องเกี่ยวกับครูและโรงเรียนทั้งสิ้น เช่น ***ทีเด็ดครูผล ผมเกลียดโรงเรียนเสียแล้ว นรกในโรงเรียน*** เป็นต้น

นิตยสารวิทยาสารมีนักเขียนประจำคอลัมน์ต่างๆ ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักหลายท่าน เช่น เปลื้อง ณ นคร สมบัติ พลายน้อย "อ. สายสุวรรณ" เจือ สตะเวทิน อเนก นาวิกมูล ดร. ป๋วย อึ้งภากรณ์ ดร. อุกฤษ มงคลนาวิน เป็นต้น

ผกาวดี อุตตโมทย์มีผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารวิทยาสารระหว่างปีพ.ศ.2505 – 2514 ในนิตยสารวิทยาสาร ผกาวดี อุตตโมทย์รับผิดชอบคอลัมน์มรรยาทสุภาพชน ซึ่งเป็นคอลัมน์แนะนำการวางตัวให้กับครู โดยเฉพาะครูผู้หญิง นอกจากนั้น ผกาวดี อุตตโมทย์เคยมีผลงานวรรณกรรมลงพิมพ์เรื่องหนึ่งคือ ***ประกายแก้ว*** เป็นนวนิยายแต่ลงพิมพ์ไม่จบก็หยุดไปเนื่องจากปัญหาสุขภาพ ในส่วนของผลงานแปล ผกาวดี อุตตโมทย์ไม่มีผลงานแปลลงพิมพ์ในนิตยสารฉบับนี้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถึงแม้ผกาวดีจะไม่ได้แปลผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารฉบับนี้ แต่นิตยสารฉบับนี้มีนวนิยายที่มีชื่อเสียงของต่างประเทศแปลลงพิมพ์อยู่อย่างสม่ำเสมอและมีแนวทางการแปลชัดเจนว่าแปลด้วยแนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียงทั้งสิ้น โดยจะเขียนกำกับไว้เสมอ

เช่น "หญิงกรุงโรม แปลพอเพลาๆ จากเรื่อง *The Woman of Rome* โดย *Alberto Moravia* "เมื่อฮิตเลอร์เถลิงอำนาจ แปลและเรียบเรียงจากเรื่อง *The Rise and Fall of the Third Reich* (William L. Shirer)" หรือ "...และอีกเรื่องเป็นการแปลนวนิยายแบบเก็บความของนายตำรา ณ เมืองใต้ เรื่อง ราชบัลลังก์รุสเซีย ..." (*วิทยาสาร* ฉบับที่ 1, 2517: 3) เป็นต้น

นิตยสารชาวกรุง เป็นนิตยสารทั่วไปที่มุ่งให้ทั้งสาระและบันเทิง โดยเน้นเรื่องราวและเหตุการณ์ที่กำลังเป็นที่สนใจในขณะนั้น เช่น คอลัมน์นาครสนทนา ที่นำเหตุการณ์ปัจจุบันมาวิพากษ์วิจารณ์ คอลัมน์ถนนหนังสือ/ ดงหนังสือ ที่แนะนำหนังสือน่าสนใจให้ผู้อ่าน รวมทั้งบทความให้ความรู้และปกิณกะต่างๆ เช่น สารคดีเกี่ยวกับพระเครื่อง บทความเรื่องวาระสุดท้ายของประชาธิปไตย นอกจากนั้น มีคอลัมน์ระเบียงภาพ นำเสนอภาพถ่ายทัศนียภาพที่สวยงามทั้งในเมืองและต่างจังหวัด ในส่วนของบันเทิงคดีจะกินเนื้อที่ประมาณหนึ่งในสามของนิตยสารแต่ละฉบับ เช่น ***หลายชีวิต*** ของ คึกฤทธิ์ ปราโมช ***ศิลปินเอก*** ของ "สุชาวดี" ***คนอยู่วัด*** ของ ไมตรี ลิมปิชาติ ***พล นิกร กิมหงวน*** ของ "ป. อินทรปาลิต" เป็นต้น เรื่องสั้นและนวนิยายที่ลงในนิตยสารชาวกรุง มักมีลักษณะเป็นนวนิยายสะท้อนสังคมในแง่มุมต่างๆ นักเขียนที่มีผลงานลงตีพิมพ์ในนิตยสารนี้ ล้วนเป็นนักเขียนที่มีความรู้ความสามารถ มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับในวงวรรณกรรมทั้งสิ้น เช่น หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช วิลาส มณีวัต นพพร บุณยฤทธิ์ ไมตรี ลิมปิชาติ "รงค์ วงษ์สวรรค์" เป็นต้น

ผกาวดี อุตตโมทย์มีผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารชาวกรุงในพ.ศ.2518 เพียงปีเดียวเท่านั้น ผลงานของผกาวดี อุตตโมทย์ที่ลงพิมพ์ในนิตยสารชาวกรุงนั้นมี 2 ลักษณะ คือ เป็นเรื่องสั้นที่เป็นเรื่อง "หนัก" และไม่จบอย่างมีความสุขเสมอไปตามแนวทางของนิตยสาร เช่น เรื่อง ***ฝันสลาย แดดดับ*** และคอลัมน์เขียนก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับมุมมองที่อาจไม่ตรงกันของผู้หญิงและผู้ชาย ข้อเขียนอีกประเภทคือ บทความที่ลงในคอลัมน์เกี่ยวกับทัศนะและมุมมองของหญิงชาย ผกาวดีไม่มีผลงานแปลลงในนิตยสารฉบับนี้

จากข้อมูลข้างต้น เห็นได้ชัดว่า ทั้งสารคดีและบันเทิงคดีส่วนมากที่ผกาวดี อุตตโมทย์ผลิตเพื่อลงพิมพ์ในนิตยสารเป็นเรื่องเกี่ยวกับมารยาท และเรื่องเกี่ยวกับเด็กและครอบครัวเป็นส่วนมาก เนื่องจากเป็นเรื่องที่เธอมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ (มกุฏ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 28 มกราคม 2551) ส่วนในแต่ละฉบับและแต่ละคอลัมน์จะเขียนหรือแปลเรื่องใดนั้น ผกาวดี อุตตโมทย์จะเป็นคนเลือกเอง

อย่างไรก็ตาม แม้ผกาวดี อุตตโมทย์จะสามารถเลือกเขียนหรือแปลเรื่องใดก็ได้ตามที่ตนเองต้องการ แต่นั่นก็ต้องอยู่ในขอบเขตของนโยบายของสำนักพิมพ์ มกุฏ อรฤดี กล่าวว่า บรรณาธิการของนิตยสารแต่ละฉบับจะเป็นผู้เชิญผกาวดี อุตตโมย์ไปเขียนคอลัมน์ โดยบรรณธิการของนิตยสารแต่ละฉบับจะเป็นผู้กำหนดว่าคอลัมน์ที่เชิญให้มาเขียนนั้นควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร ในกรณีของผกาวดี อุตตโมทย์มักเป็นคอลัมน์เกี่ยวกับมารยาท เรื่องเด็ก และเรื่องครอบครัว เพราะเป็นที่ทราบกันดีในวงการหนังสือว่าผกาวดี อุตตโมทย์มีความเชี่ยวชาญในเรื่องเกี่ยวกับมารยาทและเด็กเป็นพิเศษ เพราะศึกษามาทางด้านนี้โดยตรง ดังนั้น ไม่ว่าผกาวดี อุตตโมทย์จะเขียนเรื่องอะไร เรื่องที่เขียนก็ต้องตรงกับแนวคิดของคอลัมน์ที่บรรณาธิการนิตยสารแต่ละฉบับเสนอมาตั้งแต่ต้น จึงกล่าวได้ว่า บรรณธิการของนิตยสารแต่ละฉบับมีอิทธิพลต่อเนื้อหาของงานของผกาวดี อุตตโมทย์

ในด้านภาษา บรรณาธิการมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาแตกต่างกันไปตามนโยบายของนิตยสาร บรรณาธิการของนิตยสารส่วนมากมีหน้าที่คัดสรรงานเขียนทั้งสารคดีและบันเทิงคดีของนักเขียนประจำและนักเขียน "ขาจร" ทั้งหลาย เพื่อให้ได้งานเขียนที่ตรงกับนโยบายของนิตยสาร และดูแลเรื่องความถูกต้องของภาษาที่ใช้เท่านั้น แต่ก็มีนิตยสารบางฉบับที่เน้นเรื่องการใช้ภาษาไทยที่ดี ซึ่งนอกจากจะเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะแล้ว ยังต้องสละสลวยด้วย บรรณาธิการของนิตยสารจะเข้ามามีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของนักเขียนและนักแปลมาก งานเขียนจะได้รับการคัดเลือกและตรวจแก้อย่างพิถีพิถันก่อนที่จะได้รับการตีพิมพ์ ตัวอย่างเช่น คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง บรรณาธิการของนิตยสารสตรีสาร

> "อาจารย์พิถีพิถันตรวจแก้อย่างละเอียดถี่ถ้วน คำใดที่ไม่ควรใช้อาจารย์ก็จะแก้ให้... อย่างเช่น คำที่มันพร้อมที่จะกลายเป็นคำหยาบได้เนี่ยะ อาจารย์ก็จะเลี่ยง คำซึ่งมันเป็นคำผวน... อาจารย์ก็จะแก้ให้ แก้ในต้นฉบับให้เลย..." (มกุฏ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 28 มกราคม 2551)

และจากคอลัมน์ "ถ้อยแถลง" ซึ่งเป็นคอลัมน์สำหรับบรรณาธิการ (คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง) ใช้กล่าวทักทายและแนะนำเนื้อหาสาระต่างๆ ในนิตยสารแต่ละฉบับ มีหลายครั้งที่บรรณาธิการกล่าวถึงการใช้ภาษาของนักเขียนซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่มีต่อนักเขียนที่มีผลงานลงพิมพ์ในนิตยสารสตรีสาร เช่น

> "...เราเห็นว่าเรื่องของภาษาที่กำลัง "พัฒนา" ก็เป็นเช่นนี้แหละ จะไปแก้เอาที่คนเขียนนั้น แม้บ.ก. ก็ไม่ใช่จะทำได้เสมอไป ถ้า

ไม่มีการตกลงกันว่าช่วยตกแต่งเกลาได้ จะทำได้อย่างเดียวก็คือ ไม่ดีพอก็ไม่นำลงพิมพ์ให้เท่านั้นเอง..." (*สตรีสาร* ฉบับที่ 345, 2505: 10)

จากข้อความที่ตัดตอนมานี้ ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า งานเขียนของนักเขียนที่ส่งมาถึงนิตยสารสตรีสารนั้น จะได้รับการลงพิมพ์หรือไม่ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบรรณาธิการเป็นสำคัญ และปัญหาที่จะทำให้งานเขียนเรื่องหนึ่งเรื่องใดไม่ได้รับการพิจารณาให้ลงพิมพ์นั้น ภาษาที่ใช้ไม่ถึงมาตรฐานของบรรณาธิการก็เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งด้วย

อย่างไรก็ตาม ในสมัยที่ผกาวดี อุตตโมทย์ผลิตงานเขียนและงานแปลลงในนิตยสาร นิตยสารส่วนมากให้ความสำคัญกับงานเขียนของนักเขียนไทยมากกว่าเรื่องแปล โดยในนิตยสารแต่ละฉบับจะมีเรื่องแปลลงพิมพ์เฉลี่ยเพียงหนึ่งหรือสองเรื่องต่อฉบับเท่านั้น ส่วนมากเป็นคอลัมน์ที่มีนักแปลประจำ เช่น นิทานนานาชาติ โดย บรรจบ พันธุเมธา ในนิตยสารสตรีสาร หรือ บทความเกี่ยวกับพระราชวงศ์ยุโรปและบุคคลสำคัญ โดย "เทพนัดดา" ในนิตยสารศรีสัปดาห์ จึงกล่าวได้ยากว่าบรรณาธิการของนิตยสารแต่ละฉบับมีอิทธิพลต่อแนวทางการแปลของนักแปลหรือไม่ แต่หากพิจารณาในแง่การใช้ภาษาแล้ว นิตยสารที่มีความพิถีพิถันเรื่องการใช้ภาษามากก็จะเน้นให้เรื่องที่แปลอ่านแล้วราบรื่นเหมือนเป็นงานเขียนภาษาไทยจริงๆ และพิจารณาบทแปลเสมือนงานเขียนภาษาไทยเรื่องหนึ่ง ตัวอย่างเช่น การแปลลงในนิตยสารสตรีสาร คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง กล่าวถึงงานแปลของ "รุจี" ที่ได้รับคำชมจากผู้อ่านว่าอ่านรู้เรื่องเหมือนภาษาไทยจริงๆ

> "...ผู้อ่านหลายรายชอบสำนวนแปลของ "รุจี" ว่าใช้คำง่ายๆ ความชัด ตรง ไม่เหมือนสำนวนแปลสมัยใหม่ที่ใช้คำมากมายแต่รวมเข้าประโยคแล้วบางทีอ่านไม่รู้เรื่อง ต้องกลับคิดเป็นภาษาอังกฤษก่อน... ส่วนผู้ที่ไม่รู้ภาษาอังกฤษก็บ่นกลุ้มว่าภาษาไทยกระไรเลย เขียนกันอย่างที่คนไทยอ่านไม่เข้าใจ หรือตีความวุ่นเสียเวลา หมดรสหมดชาติ ภาษาไทยร้อยแก้วที่ดีต้องพูดประหยัดคำสั้นๆ เข้าใจง่าย บุรพบท สันธาน สรรพนาม อย่าให้รุงรังนัก..."
> (*สตรีสาร* ฉบับที่ 345, 2505: 10)

ในที่นี้ บรรณาธิการให้ความสำคัญกับโครงสร้างภาษาไทยที่ดีและการแปลที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้โดยง่ายเป็นหลัก ลักษณะเช่นนี้เชื่อได้ว่าย่อมต้องมีอิทธิพลต่อแนวทางการแปลและการใช้ภาษาของนักแปลในระดับหนึ่งแน่นอน นอกจากนั้น แนวคิดเช่นนี้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในสมัยนั้น ในประเด็นนี้ผู้วิจัยจะอภิปรายโดยละเอียดต่อไปในหัวข้อ ขนบทางวรรณศิลป์

นโยบายของนิตยสารแต่ละฉบับมีอิทธิพลต่อนักเขียนและนักแปลของนิตยสารนั้นๆ อย่างเห็นได้ชัด ทั้งในด้านเนื้อหาและการใช้ภาษา ถึงแม้ว่าในส่วนของงานแปล อิทธิพลของบรรณาธิการนิตยสารที่มีต่อแนวทางการแปลของนักแปลอาจจะไม่เด่นชัดนัก แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของเนื้อหาของเรื่องที่นำมาแปลและการใช้ภาษา บรรณาธิการของนิตยสารก็มีอิทธิพลต่อนักแปลไม่แตกต่างจากอิทธิพลที่มีต่อนักเขียนเช่นกัน นอกจากนโยบายและบรรณาธิการของนิตยสารแต่ละฉบับจะมีอิทธิพลต่อนักเขียนและนักแปลที่ร่วมงานกับนิตยสารฉบับนั้นๆ แล้ว แนวทางการทำงานและแนวทางการแปลที่นักแปลอาวุโสและนักแปลในสมัยเดียวกัน เช่น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช "อ. สนิทวงศ์" "สันตสิริ" สังวรณ์ ไกรฤกษ์ เป็นต้น ใช้ก็น่าจะมีอิทธิพลต่อแนวคิดและการทำงานของผกาวดี อุตตโมทย์เช่นเดียวกัน ซึ่งในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะอภิปรายโดยละเอียดต่อไปในหัวข้อ ขนบทางวรรณศิลป์ ยิ่งไปกว่านั้น การร่วมงานกับนิตยสารต่างๆ ทำให้ผกาวดี อุตตโมทย์ตระหนักถึงสภาพของตลาดนิตยสารของประเทศไทยว่า ในขณะนั้น ยังขาดแคลนวรรณกรรมและเรื่องสำหรับให้เยาวชนอ่านอีกมาก (มกุฎ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 28 มกราคม 2551) ดังนั้น เมื่อมีโอกาสตั้งสำนักพิมพ์ของตนเองเพื่อผลิตหนังสือเล่มเพียงอย่างเดียว ผกาวดี อุตตโมทย์จึงตั้งใจผลิตวรรณกรรมที่เหมาะสำหรับให้เยาวชนอ่าน เนื่องจากเป็นเรื่องที่เธอมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษอยู่แล้ว และเหตุผลที่วรรณกรรมที่เหมาะสำหรับเยาวชนเหล่านั้นเป็นวรรณกรรมแปลก็สืบเนื่องมาจากเหตุผลข้างต้นที่กล่าวไปแล้วว่าทรัพยากรสำหรับการอ่านที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนในประเทศไทยขาดแคลนอย่างมาก จึงจำเป็นต้องเลือกสรรวรรณกรรมจากต่างประเทศที่เป็นที่ยอมรับว่าเหมาะสมกับเยาวชนมาแปลเพื่อให้เยาวชนไทยมีทรัพยากรสำหรับการอ่านที่เหมาะสมกับวัยมากขึ้น (มกุฎ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 23 สิงหาคม 2550 และ 28 มกราคม 2551)

5.1.2 สำนักพิมพ์ที่ตีพิมพ์ผลงานแปลของผกาวดี อุตตโมทย์

งานแปลวรรณกรรมเยาวชนทั้งเกือบทั้งหมดของผกาวดี อุตตโมทย์ ยกเว้น *เรื่องนานาสนุก* ซึ่งได้รับการจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คลังวิทยา ล้วนได้รับการจัดพิมพ์จากสำนักพิมพ์ผีเสื้อและสำนักพิมพ์ในเครือ ได้แก่ สำนักพิมพ์หนังสือเล่มเล็ก สำนักพิมพ์เยาวชน และสำนักพิมพ์กะรัตทั้งสิ้น ดังนั้น สำนักพิมพ์ที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการแปลของผกาวดี อุตตโมทย์ ได้แก่ ผีเสื้อและสำนักพิมพ์ในเครือ

ผกาวดี อุตตโมทย์เป็นผู้ก่อตั้งสำนักพิมพ์ผีเสื้อและสำนักพิมพ์ในเครือ ได้แก่ สำนักพิมพ์กะรัต สำนักพิมพ์หนังสือเล่มเล็ก สำนักพิมพ์เยาวชน สำนักพิมพ์หมายเลขห้า และ สำนักพิมพ์ห้องสมุด[3]

แรกเริ่ม สำนักพิมพ์ในเครือผีเสื้อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตหนังสือหลายประเภท โดยสำนักพิมพ์ชื่อหนึ่งรับผิดชอบพิมพ์หนังสือประเภทใดประเภทหนึ่งโดยเฉพาะ โดยเดิมที สำนักพิมพ์ในเครือผีเสื้อเริ่มใช้ชื่อว่าสำนักพิมพ์กะรัตก่อน ต่อมาจึงตั้งสำนักพิมพ์หนังสือเล่มเล็กขึ้นอีกสำนักพิมพ์หนึ่ง ภายหลังเมื่อตั้งสำนักพิมพ์ผีเสื้อ จึงรวบสำนักพิมพ์เหล่านี้เข้าเป็นสำนักพิมพ์ในเครือ พร้อมกับตั้งสำนักพิมพ์อื่นขึ้นอีก รวมเป็นสำนักพิมพ์ใน "ชมรมหนังสือดี" แต่ปัจจุบันมีเพียงสำนักพิมพ์ผีเสื้อเท่านั้นที่ผลิตหนังสือออกจำหน่าย รวมทั้งหนังสือที่เคยตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์กะรัตและสำนักพิมพ์หนังสือเล่มเล็ก ก็นำกลับมาพิมพ์ใหม่โดยสำนักพิมพ์ผีเสื้อ เนื่องจากสำนักพิมพ์ผีเสื้อไม่มีหนังสือประเภทต่างๆ ที่ตรงตามความต้องการของสำนักพิมพ์เพียงพอที่จะแยกผลิตตามประเภทของหนังสือได้ ในปัจจุบันจึงมีเพียงสำนักพิมพ์ผีเสื้อเท่านั้นที่ดำเนินการอยู่ ส่วนสำนักพิมพ์ในเครืออื่นๆ จำเป็นต้องระงับการผลิตไว้ แต่ที่ผู้วิจัยยังคิดว่าสำนักพิมพ์ผีเสื้อยังตั้งใจจะผลิตหนังสือแยกประเภทตามที่สำนักพิมพ์ตั้งใจไว้ตั้งแต่ต้น เนื่องจากท้ายหนังสือทุกเล่มของสำนักพิมพ์ผีเสื้อยังคงมีข้อความประชาสัมพันธ์ถึง "ชมรมหนังสือดี" อยู่เสมอ

ถึงแม้ผกาวดี อุตตโมทย์จะเป็นผู้ก่อตั้งสำนักพิมพ์ผีเสื้อขึ้น ก็มิได้หมายความว่า เธอจะสามารถแปลหนังสือเรื่องใดก็ได้ตามใจปรารถนา หรือเลือกแนวทางการแปลแบบใดก็ได้ ในฐานะนักแปลคนหนึ่งของสำนักพิมพ์ผีเสื้อ การผลิตงานแปลวรรณกรรมเยาวชนของผกาวดีต้องดำเนินตามกรอบสำคัญ 2 ประการของสำนักพิมพ์ ได้แก่ นโยบายของสำนักพิมพ์ และ ทฤษฎีการแปลที่สำนักพิมพ์ผีเสื้อยึดถือ

5.1.2.1 นโยบายของสำนักพิมพ์

สำนักพิมพ์ผีเสื้อมีนโยบายที่จะตีพิมพ์หนังสือ "ดี" นักเขียนและนักแปลของสำนักพิมพ์ทุกคนมีหน้าที่ต้องทำตามนโยบายนี้ ผกาวดี อุตตโมทย์ก็เช่นเดียวกัน ในฐานะนักแปลของสำนักพิมพ์ เธอจำเป็นต้องคัดเลือกหนังสือ "ดี" ให้ได้ตรงตามมาตรฐานของสำนักพิมพ์จึงจะ

---

[3] สำนักพิมพ์ดอกไม้เป็นอีกสำนักพิมพ์หนึ่งที่เป็นสำนักพิมพ์ในเครือสำนักพิมพ์ผีเสื้อ แต่มิได้ก่อตั้งโดยผกาวดี อุตตโมทย์ สำนักพิมพ์ดอกไม้ก่อตั้งโดยมกุฎ อรฤดี ซึ่งเมื่อตกลงร่วมกับสำนักพิมพ์กะรัตก่อตั้งสำนักพิมพ์ผีเสื้อจึงรวมสำนักพิมพ์ดอกไม้เป็นส่วนหนึ่งของสำนักพิมพ์ในเครือสำนักพิมพ์ผีเสื้อ

สามารถแปลเพื่อตีพิมพ์ออกสู่สาธารณะได้ การตัดสินว่าหนังสือเล่มหนึ่งเหมาะสมที่จะแปลหรือไม่เป็นหน้าที่ร่วมกันระหว่างผู้แปลและคณะบรรณาธิการ

หนังสือ "ดี" ตามมาตรฐานของสำนักพิมพ์ผีเสื้อและสำนักพิมพ์ในเครือไม่มีการระบุว่าเป็นอย่างไร มกุฎ อรฤดีกล่าวว่า หนังสือที่ "ดี" ตามมาตรฐานของสำนักพิมพ์ไม่ได้จำกัดว่าเป็นหนังสือประเภทใดหรือมีเนื้อหาอย่างไร แต่พิจารณาจากประสบการณ์ของคณะทำงานของสำนักพิมพ์ซึ่งมีประสบการณ์อยู่ในวงวรรณกรรมมานานและเห็นว่า เป็นหนังสือที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในทางใดทางหนึ่ง (มกุฎ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 23 สิงหาคม 2550 และ 28 มกราคม 2551)

หนังสือที่นำมาแปลอาจเป็นหนังสือที่คณะบรรณาธิการของสำนักพิมพ์เห็นว่า "ดี" และต้องการพิมพ์เผยแพร่ จึงเสนอให้นักแปลที่มีความเชี่ยวชาญในการแปลเนื้อเรื่องประเภทนั้นแปล หรืออาจเป็นหนังสือที่นักแปลคัดเลือกมาเองตามความชอบ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือที่ต้นฉบับเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ แต่เมื่อคัดเลือกหนังสือมาแล้วต้องนำมาให้คณะบรรณาธิการพิจารณาร่วมกันเสียก่อนว่าควรแปลหรือไม่

> "...มาช่วยกันอ่านดูว่า มันเป็นอย่างไร ควรจะพิมพ์ไหม ไม่ได้หมายความว่า พอเราไปติดใจนักเขียนคนหนึ่งแล้ว ทุกเล่มจะพิมพ์ได้ อย่างเช่น โรอัลด์ ดาห์ลนี่ มีตั้งหลายเล่มที่เราไม่พิมพ์ เช่น แมลงวันซูดาน เราก็ไม่พิมพ์นะครับ เพราะว่ามันเป็นเรื่องโป๊เกินไป... หรือบางเรื่อง เราก็ใช้เวลานานกว่าจะพิมพ์ เช่น เรื่อง *มาทิลดา* กับเรื่อง *ยาวิเศษ* ต้องใช้เวลานาน เพราะว่า ต้องดูก่อนว่า สถานการณ์ของการอ่านจะเข้าถึงเด็กได้ไหม เด็กอ่านแล้ว พ่อแม่จะรับได้ไหม จะต้องดูด้วย เพราะไม่เช่นนั้นแล้วจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี..."
> (มกุฎ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 23 สิงหาคม 2550)

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นของคณะบรรณาธิการมีความสำคัญต่อการแปลของผกาวดี อุตตโมทย์ เช่น การแปลวรรณกรรมเยาวชนบางเรื่องของโรอัลด์ ดาห์ล เช่น *ยาวิเศษ* ผู้แปลเขียนไว้ใน "บันทึกผู้แปล" ถึงข้อขัดข้องบางประการของสำนักพิมพ์ซึ่งทำให้ผกาวดี อุตตโมทย์ไม่สามารถแปลและตีพิมพ์เรื่องที่แปลได้ตามที่ตั้งใจไว้

> "จำได้ว่า อ่านฉบับภาษาอังกฤษเรื่องนี้เมื่อ 20 ปีก่อน และลงมือแปลทันที แต่บรรณาธิการท้วงว่า เรื่องนี้ไม่เหมาะจะพิมพ์ภาษาไทย ด้วยหมิ่นเหม่ต่อวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย--- เพราะเป็นเรื่องสำหรับเด็ก

20 ปีต่อมา คณะบรรณาธิการสำนักพิมพ์ฯ พูดถึงเรื่องนี้กัน เป็นครั้งคราวทุกปี จนเป็นข้อวิเคราะห์วิจารณ์ และศึกษาว่า จะเสนอแนวคิดทำนองนี้อย่างไร..." (ดาห์ล, 2547: 9)

นอกจากคณะบรรณาธิการจะมีอิทธิพลในการตัดสินใจว่าหนังสือเล่มใดควรหรือไม่ควรนำมาแปล สำนักพิมพ์ผีเสื้อยังมีคณะบรรณาธิการต้นฉบับแปลซึ่งมีหน้าที่ขัดเกลาต้นฉบับก่อนส่งโรงพิมพ์อีกด้วย โดย มกุฎ อรฤดี ได้กำหนดหน้าที่ของบรรณาธิการต้นฉบับแปลไว้ในเอกสารประกอบการอบรม "บรรณาธิการต้นฉบับวรรณกรรม" (มกุฎ อรฤดี, อ้างถึงใน วัลยา วิวัฒน์ศร, 2547: 385) ดังนี้

1. ตรวจ แก้ ต้นฉบับให้ถูกต้อง
2. ทำให้ต้นฉบับดีขึ้นในด้าน
    2.1 การใช้ภาษา
    2.2 การสื่อความหมาย
    2.3 องค์ประกอบและรายละเอียดในเรื่อง
3. ค้นคว้าเพิ่มเติมส่วนที่ผู้แปลทำตกหล่นขาดหายไป
4. ทำให้ต้นฉบับผิดพลาดน้อยที่สุด
5. ทำให้ผู้อ่านอ่านแล้วรู้เรื่องโดยไม่สะดุด
6. ทำให้ผู้อ่านรู้สึก'ดี'ต่อเรื่องที่อ่าน
7. ทำให้ผู้อ่านรู้สึก'ดี'ต่อผู้เขียน
8. ทำให้ผู้อ่านรู้สึก'ดี'ต่อผู้แปล

จากข้อกำหนดข้างต้นนี้ ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า บรรณาธิการต้นฉบับแปลมีอิทธิพลต่อการแปลของผู้แปลด้วยเช่นกัน เพราะนอกจากตรวจแก้ข้อผิดพลาดต่างๆ ในบทแปลของผู้แปลหรือเรียกว่า "ต้นฉบับแปล" แล้วยังมีหน้าที่ปรับแก้ให้ต้นฉบับแปล "ดีขึ้น" ในทุกๆ ด้านอีกด้วย

สำนักพิมพ์ผีเสื้อให้ความสำคัญกับการตรวจแก้ต้นฉบับแปลอย่างมาก จนมีการบรรจุตำแหน่งของผู้ตรวจแก้ต้นฉบับแปลเป็นตำแหน่งหนึ่งของคณะทำงาน เรียกว่า "บรรณาธิการต้นฉบับแปล" และ ระบุชื่อบรรณาธิการต้นฉบับแปลไว้ในปกในและหน้าชื่อเรื่อง เป็นครั้งแรกในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2541 (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2547: 373) นอกจากจะเห็นความสำคัญของการตรวจแก้ต้นฉบับแปลแล้ว ยังตระหนักว่า การตรวจแก้ต้นฉบับแปลจำเป็นต้องกระทำโดย "ผู้รู้

แท้จริง" ตามที่วัลยา วิวัฒน์ศร หนึ่งในคณะบรรณาธิการของสำนักพิมพ์ผีเสื้อ กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง *การแปลวรรณกรรม* ว่า

> "...ผู้เขียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการตรวจแก้ต้นฉบับวรรณกรรมแปลโดยบุคคลอีกคนหนึ่ง ทั้งนี้หมายถึงการตรวจแก้อย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยผู้ตรวจแก้เป็นผู้รู้แท้จริง กล่าวคือ รู้วรรณศิลป์และแม่นยำการใช้ภาษาไทย ทั้งในแง่โครงสร้างประโยค ตรรกะของประโยคและคำที่ตรงความหมาย เหมาะแก่ใจความและบริบท" (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2547: 370 – 371)

ดังนั้น สำนักพิมพ์ผีเสื้อจึงร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดอบรมการตรวจแก้ต้นฉบับวรรณกรรม สำหรับบุคคลภายนอก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการตรวจแก้ต้นฉบับแปลอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ให้แก่ผู้ที่อยู่ในวงการหนังสือ และ ผู้สนใจ โดยหวังว่าผู้เข้ารับการอบรมตระหนักและเข้าใจถึงความจำเป็นและความสำคัญของการตรวจแก้ต้นฉบับแปลและเพื่อเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวไปให้กว้างขวางขึ้น

ขั้นตอนในการตรวจแก้ต้นฉบับแปลของสำนักพิมพ์ผีเสื้อกระทำอย่างพิถีพิถันโดยในการตรวจแก้ต้นฉบับแปลเรื่องหนึ่งนั้น จะใช้บรรณาธิการสำหรับตรวจแก้อย่างน้อยสองหรือสามคน หรือบางเรื่องอาจต้องใช้บรรณาธิการต้นฉบับแปลถึงห้าคน แต่ละคนจะมีหน้าที่ดูแลต้นฉบับแปลแตกต่างกันไป เช่น ตรวจแก้ความครบถ้วนและตรงตามต้นฉบับ ตรวจดูความสม่ำเสมอของภาษาและองค์ประกอบต่างๆ ภายในตัวบท และตรวจดูสำนวนของผู้เขียนในบทแปล เช่น ตัวละครต้องถ่ายทอดนิสัยและบุคลิกภาพสม่ำเสมอ และ ตรวจแก้เรื่องเฉพาะทาง เป็นต้น

การตรวจแก้ต้นฉบับแปลแต่ละเรื่อง คณะบรรณาธิการต้นฉบับแปลจะทำงานกันเป็นขั้นตอน ทีละคน เริ่มจากการเทียบต้นฉบับแปลกับต้นฉบับภาษาเดิมก่อน หลังจากนั้น จึงส่งต่อให้กับบรรณาธิการฯ คนต่อไปเพื่อตรวจแก้โครงสร้างประโยคและสำนวนภาษาโดยละเอียด และส่งต่อให้บรรณาธิการฯ คนต่อไปตรวจแก้ตามที่ได้รับมอบหมายต่อไป เมื่อบรรณาธิการต้นฉบับทำการตรวจแก้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้นฉบับแปลที่ได้รับการแก้ไขจะถูกส่งกลับไปให้ผู้แปลตรวจดูเพื่อให้ความเห็นชอบอย่างน้อยที่สุดหนึ่งครั้งก่อนส่งพิมพ์ หากมีบางส่วนที่ผู้แปลยังไม่พอใจ ก็จะต้องตรวจแก้กันจนกว่าจะเป็นที่พอใจทั้งสองฝ่ายแล้วจึงส่งพิมพ์

บรรณาธิการต้นฉบับแปลที่ตรวจแก้ต้นฉบับแปลของสำนักพิมพ์ผีเสื้อ มีทั้งผู้ที่เป็นบรรณาธิการของสำนักพิมพ์ และ บรรณาธิการของผู้แปล คือ คนที่ผู้แปลเลือกให้ตรวจแก้บทแปลของตนด้วยตัวเอง นอกจากนั้น หากเรื่องที่แปลเป็นเรื่องเฉพาะทาง หรือ มีคำศัพท์ที่เกี่ยวกับ

ศาสตร์แขนงใดแขนงหนึ่งมาก ก็จำเป็นต้องมีบรรณาธิการต้นฉบับแปลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นด้วย เช่น ในการแปลวรรณกรรมเรื่อง ***ซาดิก*** มีส่วนที่ต้องใช้คำราชาศัพท์อยู่มาก สำนักพิมพ์ผีเสื้อต้องส่งต้นฉบับแปลไปยังสำนักพระราชวังเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2547) การแปลหนังสือเรื่อง ***ซูอิตสึ*** ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกดจุด ก็จำเป็นต้องมีการส่งต้นฉบับให้นักกายภาพบำบัดดูเพื่อที่จะได้ใช้ถ้อยคำสำนวนให้ถูกต้องตามที่มีการใช้จริง (มกุฎ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 28 มกราคม 2551)

ผกาวดี อุตตโมทย์ ในฐานะนักแปลคนหนึ่งของสำนักพิมพ์ผีเสื้อ ก็คงจะเห็นด้วยกับนโยบายอันเป็นข้อตกลงเบื้องต้นระหว่างนักแปลกับสำนักพิมพ์ หากบรรณาธิการสำนักพิมพ์เห็นว่าวรรณกรรมเล่มใดไม่เหมาะสมที่จะแปลและตีพิมพ์ ก็จะระงับการแปลไป และวรรณกรรมแปลของเธอก็ผ่านการตรวจแก้จากคณะบรรณาธิการต้นฉบับแปลเช่นเดียวกับงานของนักแปลคนอื่นๆ เช่นกัน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า นโยบายของสำนักพิมพ์ผีเสื้อน่าจะมีอิทธิพลต่อการแปลของผกาวดี อุตตโมทย์ไม่น้อย

5.1.2.2 ทฤษฎีการแปลที่สำนักพิมพ์สำนักพิมพ์ผีเสื้อยึดถือ

ในยุคเริ่มต้น คือ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสำนักพิมพ์ผีเสื้อ (ประมาณพ.ศ.2528) จนกระทั่งประมาณปีพ.ศ. 2539 – 2540 หนังสือแปลของสำนักพิมพ์ผีเสื้อได้รับการแปลแบบแปลและเรียบเรียง โดยนักแปลมุ่งเน้นการแปลเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายที่สุด แม้จะต้องมีการปรับข้อมูลบางอย่างในต้นฉบับไปบ้างก็ตาม

> "นักแปลยุคเก่าเป็นต้นมาก็ถือทฤษฎีว่าต้องพยายามทำให้คนอ่านเข้าใจได้โดยง่ายที่สุด วิธีทำให้ง่ายที่สุดก็คือ การดึงเข้าหาบริบทวัฒนธรรมไทย..." (มกุฎ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 23 สิงหาคม 2550)

ตัวอย่างการแปลแบบแปลและเรียบเรียงของสำนักพิมพ์ผีเสื้อเห็นได้จากที่มกุฎ อรฤดี กล่าวไว้ ดังนี้

> "...ในช่วงปี 2537-2538 ตอนที่อาจารย์วัลยา [วิวัฒน์ศร] แปลหนังสือชุดของวอลแตร์... เราก็ยังใช้คำว่า "ไร่" มาตรวัดนี่ เรายังใช้คำว่า "ไร่" "วา" "ศอก" "คืบ" อะไรอยู่..." (มกุฎ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 23 สิงหาคม 2550)

จากข้อความที่ตัดตอนมานี้ เป็นตัวอย่างการแปลมาตรวัดด้วยแนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียง โดยการปรับบริบททางวัฒนธรรมต้นทางให้เข้ากับวัฒนธรรมปลายทางของผู้อ่านบทแปล

ต่อมา ราวพ.ศ. 2540 สำนักพิมพ์ผีเสื้อร่วมกับคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ริเริ่มจัดการอบรมวิชาบรรณาธิการต้นฉบับวรรณกรรมแปล สำหรับบุคคลภายนอก ทำให้สำนักพิมพ์ได้ตระหนักว่าการปรับเปลี่ยนหรือตัดทอนข้อมูลบางอย่างในต้นฉบับเป็นแนวทางการแปลที่ไม่เหมาะสม ถือเป็นการละเมิดผลงานของนักเขียน ดังนั้น ทางสำนักพิมพ์จึงตั้งกฎเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับนักแปลของสำนักพิมพ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

> "...เรากำหนด 2 ประการ คือ หนึ่ง กำหนดเรื่องการเปลี่ยนโครงสร้างจากภาษาเดิมมาเป็นภาษาไทย ประการที่สองก็คือ ไม่ลากเข้าหาบริบททางวัฒนธรรม ไม่ปรับไม่เปลี่ยนอะไรทั้งสิ้น คำนี้ใช้คำว่า พยายามรักษา 'นมเนย' ที่อยู่ในเรื่องให้ครบถ้วน"
> (มกุฎ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 23 สิงหาคม 2550)

ดังนั้น ตั้งแต่ราวพ.ศ.2540 เป็นต้นมา สำนักพิมพ์ผีเสื้อจึงเปลี่ยนแนวทางการแปลเป็นการแปลแบบรักษาต้นฉบับ ดังเห็นได้ชัดจากการเปรียบเทียบบทแปลในบทที่ 4

งานแปลของสำนักพิมพ์ผีเสื้อที่ได้รับการแปลหลังพ.ศ. 2540 เป็นต้นมาจะแปลโดยแนวทางการแปลแบบแปลรักษาต้นฉบับทั้งสิ้น และ วรรณกรรมที่ได้รับการแปลก่อนหน้านั้นเมื่อนำกลับมาพิมพ์ซ้ำหลังจากพ.ศ. 2540 ก็จะได้รับการแก้ไข ให้เป็นไปตามแนวทางการแปลแบบแปลรักษาต้นฉบับเช่นเดียวกัน ดังเห็นได้จากการเปรียบเทียบบทแปลเรื่อง *Matilda* ทั้งสองฉบับในบทที่ 4

สำนักพิมพ์ผีเสื้อให้ความสำคัญและเคร่งครัดกับการแปลโดยใช้แนวทางการแปลแบบแปลรักษาต้นฉบับ และจะไม่ตีพิมพ์วรรณกรรมที่ไม่ได้รับการแปลด้วยแนวทางการแปลแบบแปลรักษาต้นฉบับ โดยมกุฎ อรฤดี กล่าวไว้ในการสัมภาษณ์ตอนหนึ่งถึงเหตุผลของความเคร่งครัดนี้ว่า "เรากำลังสอนทฤษฎีอยู่ทฤษฎีหนึ่ง แล้วเราไปแก้ทฤษฎีนั้นเสียเอง มันเป็นเรื่องไม่สมควร" (มกุฎ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 28 มกราคม 2551) ดังนั้น หนังสือที่ได้รับการตีพิมพ์ตั้งแต่หลังพ.ศ. 2540 เป็นต้นมา จะต้องเป็นหนังสือแปลที่ได้รับการแปลโดยแนวทางการแปลแบบแปลรักษา

ต้นฉบับ ส่วนหนังสือที่เคยได้รับการแปลไว้โดยแนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียง หากไม่ได้รับการแก้ไขแนวทางการแปล ก็จะไม่ตีพิมพ์เผยแพร่ มกุฏ อรฤดียกตัวอย่าง วรรณกรรมเรื่อง *A Tale of Two Cities* ของ Charles Dickens ว่าได้รับการแปลเรียบร้อยแล้ว แต่ต้นฉบับแปลเป็นการแปลแบบแปลและเรียบเรียง และสำนักพิมพ์ไม่มีเวลามากพอที่จะแก้ไขต้นฉบับแปลใหม่ทั้งหมด จึงต้องระงับการตีพิมพ์ไป

5.2 ขนบทางวรรณศิลป์

ขนบทางวรรณศิลป์เป็นปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อแนวทางการแปลของผกาวดี อุตตโมทย์

ขนบทางวรรณศิลป์ คือ แนวทางปฏิบัติซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในสมัยหนึ่งหรือช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง ขนบทางวรรณศิลป์เกิดขึ้นจากกลุ่ม "มืออาชีพทางวรรณกรรม" ในที่นี้ หมายรวมถึงทั้งนักเขียนและนักแปล ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เป็นแนวทางสำหรับการทำงานของผู้อื่นในสมัยนั้นไปโดยปริยาย

ผกาวดี อุตตโมทย์เริ่มแปลงานโดยใช้แนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียง ซึ่งขนบทางวรรณศิลป์ที่น่าจะมีผลต่อแนวทางการแปลของผกาวดี อุตตโมทย์ คือ แนวทางการแปลที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตของนักแปลอาวุโสและนักแปลร่วมสมัยเดียวกันกับผกาวดี อุตตโมทย์

ผกาวดี อุตตโมทย์นิยมผลงานแปลของพระยาสุรินทราชา (นกยูง วิเศษกุล) ซึ่งเป็นผู้ที่แปลวรรณกรรมต่างประเทศเป็นภาษาไทยเป็นคนแรก ได้แก่ เรื่อง *Vendetta* ของ Marie Corelli โดยใช้ชื่อภาษาไทยว่า ***ความพยาบาท*** ใช้นามปากกาในการแปลว่า "แม่วัน" เมื่อ พ.ศ. 2444 (*e-Lang* ฉบับที่ 11, 2550: 45) จากการศึกษาแนวทางการแปลวรรณกรรมเรื่อง ***ความพยาบาท*** ของวิไลลักษณ์ เรืองมานะ (2546) พบว่า บทแปลเรื่อง ***ความพยาบาท*** สำนวนที่แปลโดย "แม่วัน" ถ่ายทอดเนื้อความไม่ตรงตามต้นฉบับ มีการเพิ่มและการรวบความ การละความ และการเปลี่ยนความของต้นฉบับ และผู้วิจัยยังกล่าวอีกว่าบทแปลเรื่องนี้ "...จะแปลในลักษณะค่อนไปทางเอาความ..." (วิไลลักษณ์ เรืองมานะ, 2546: 169) หลังจากการแปลเรื่อง ***ความพยาบาท*** เป็นต้นมา แนวทางการแปลวรรณกรรมในประเทศไทยยังคงเป็นแนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียงเรื่อยมา เช่น ในสมัยรัชกาลที่ 6 พนิดา หล่อเลิศรัตน์ (2548) ผู้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการแปลอาชญนิยายชุดเชอร์ล็อก โฮมส์ พบว่า เรื่อง ***ความลึกลับของลาดเขาบ๊อสคูม*** แปลโดย "แม่สอาด" เมื่อ ร.ศ. 132 (พ.ศ.2456) ผู้แปลยังใช้การการแปลเรื่องสั้นเรื่องนี้เป็นแบบ "การแปลแนวเรียบเรียง ซึ่งเป็นการแปลที่มีการปรับเปลี่ยนเนื้อเรื่องในตัวบทต้นฉบับเพียงส่วนน้อย และยังคงองค์ประกอบและกลวิธีการประพันธ์ส่วนใหญ่ไว้..." (พนิดา หล่อเลิศรัตน์, 2548: 170)

ส่วนแนวทางการแปลในสมัยรัชกาลที่ 8 นิดา จำปาทิพย์ (2546) ผู้ศึกษานวนิยายเรื่อง *แดรกคิวล่าจอมผีดิบ* ซึ่งแปลโดย อ. สายสุวรรณ พบว่า กลวิธีการแปลของ"อ. สายสุวรรณ" ปรากฏว่า มีหลายลักษณะ ได้แก่ การตัดคำ การแปลเทียบเคียงกับสิ่งที่มีในวัฒนธรรมไทย เช่น แปลคำว่า "juniper-trees" ว่า ต้นมะกรูด (นิดา จำปาทิพย์, 2546: 80) แปลคำว่า "wafer" ว่า ข้าวเกรียบ (นิดา จำปาทิพย์, 2546: 81) เป็นต้น การแปลโดยผละจากภาษาต้นฉบับ และ การเพิ่มและลดความ ลักษณะเหล่านี้ทำให้สรุปได้ว่า "อ. สายสุวรรณ" แปลวรรณกรรมเรื่องนี้ด้วยแนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียง

กล่าวได้ว่า ตั้งแต่สมัยเด็ก วรรณกรรมแปลที่ผกาวดี อุตตโมทย์ได้อ่านจึงเป็นวรรณกรรมที่แปลโดยใช้แนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียงทั้งสิ้น ถึงแม้แนวทางการแปลของนักแปลสมัยก่อนจะมิได้มีผลโดยตรงต่อการเลือกแนวทางการแปลวรรณกรรมของผกาวดี อุตตโมทย์ คือ มิได้เลือกใช้แนวทางการแปลตามนักแปลท่านใดท่านหนึ่ง แต่การคลุกคลีอยู่กับหนังสือแปลซึ่งใช้แนวทางการแปลลักษณะนี้ ก็น่าจะมีส่งผลทำให้ผกาวดี อุตตโมทย์ซึมซับแนวคิดและแนวทางการแปลของนักแปลสมัยก่อนเหล่านี้ไว้ และเมื่อมีโอกาสได้ทำงานแปลของตนเองจึงเป็นไปได้ว่าจะแปลด้วยแนวทางดังกล่าวตามความคุ้นเคย

นอกจากนั้น แนวทางการแปลที่เป็นที่นิยมในหมู่ "มืออาชีพทางวรรณกรรม" ร่วมสมัยเดียวกันก็น่าจะมีส่วนในการเลือกแนวทางการแปลของผกาวดี อุตตโมทย์ด้วยเช่นกัน

ผกาวดี อุตตโมทย์เริ่มแปลสารคดีและวรรณกรรมต่างๆ ลงนิตยสารและพิมพ์เป็นเล่มอย่างจริงจังเมื่อราวปีพ.ศ.2505 หลังจากกลับมาจากประเทศอังกฤษ โดยแปลเรื่องสั้นและบทความเป็นตอนลงนิตยสารก่อน แล้วจึงแปลหนังสือเล่มเมื่อเริ่มมีสำนักพิมพ์ของตนเอง ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ การแปลเริ่มเป็นที่แพร่หลายในประเทศไทยมากขึ้น มีนักแปลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักหลายท่าน เช่น เช่น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช "จูเลียต" อ.สนิทวงศ์ "สันตสิริ" บรรจบ พันธุเมธา "สุคนธรส" สังวรณ์ ไกรฤกษ์ ว. ณ ประมวญมารค เป็นต้น

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2540 - 2550) มีการศึกษาแนวทางการแปลและกลวิธีการแปลของนักแปลที่มีชื่อเสียงอย่างต่อเนื่อง นักแปลหลายท่านที่มีผู้นำงานมาศึกษาเป็นนักแปลร่วมสมัยกับผกาวดี อุตตโมทย์ ซึ่งทำให้เห็นขนบทางวรรณศิลป์ที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันได้อย่างชัดเจน ในที่นี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอแยกนักแปลเป็น 2 กลุ่ม เพื่อความชัดเจน คือ กลุ่มนักแปลวรรณกรรมเยาวชน และ กลุ่มนักแปลวรรณกรรมประเภทอื่นๆ

นักแปลวรรณกรรมเยาวชนที่มีชื่อเสียงร่วมสมัยเดียวกับผกาวดี อุตตโมย์ มีหลายท่าน เช่น "อ.สนิทวงค์" "สุคนธรส" บรรจบ พันธุเมธา สังวรณ์ ไกรฤกษ์ เนื่องน้อย ศรัทธา เป็นต้น ผู้วิจัยขอ

ยกตัวอย่างงานวิจัยหรือข้อมูลเกี่ยวกับการแปลของนักแปลวรรณกรรมเยาวชนบางท่านมาอธิบายดังนี้

จากการศึกษาเทคนิคการแปลด้วยการใช้คำซ้ำในงานแปลชุด ***บ้านเล็ก*** ของ ลอรา อิงกัลลส์ ไวล์เดอร์ ซึ่งแปลโดย "สุคนธรส" ของ ชุณห์อุไร ยุทธิวัจน์ (2543) ผู้วิจัยกล่าวว่า "...งานแปลชุดบ้านเล็กของสุคนธรสมิได้ยึดการแปลแบบตรงตัวแต่ยึดการแปลแบบตีความเป็นหลัก..." (ชุณห์อุไร ยุทธิวัจน์, 2543: 155) เนื่องจาก มีการใช้คำซ้ำ เช่น เค็มๆ เงียบๆ เป็นขาๆ มาใช้ในงานแปลชุดนี้มาก ซึ่งผู้วิจัยกล่าวว่าเป็นการใช้ที่ "...เหมาะสมกับประเภทของวรรณกรรม เนื่องจากคำซ้ำเหมาะสมกับภาษาที่ไม่เป็นทางการและภาษาที่เด็กใช้..." (ชุณห์อุไร ยุทธิวัจน์, 2543: 155-156)

วรรณกรรมเยาวชนที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลกของ Jean Webster เรื่อง Daddy-long-legs ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยชื่อ ***คุณพ่อขายาว*** โดย สังวรณ์ ไกรฤกษ์ จากการศึกษาเปรียบเทียบบทแปลเรื่องนี้ระหว่างสำนวนของ สังวรณ์ ไกรฤกษ์ และ สำนวนของ "แก้วคำทิพย์ ไชย" ของ สุภาพร คชารัตน์ (2547) พบว่า สังวรณ์ ไกรฤกษ์ "...ใช้กลวิธีการแปลแบบเพิ่มความ... เพื่อสอดแทรกจินตนาการของผู้เขียนเพิ่มเติมลงไปในต้นฉบับ และยังเพิ่มความเพื่ออธิบายถึงสิ่งที่ไม่เป็นที่คุ้นเคยในวัฒนธรรมไทย..." (สุภาพร คชารัตน์, 2547: 172) ซึ่งผู้วิจัยยังกล่าวอีกว่าการเพิ่มความในบทแปลของสังวรณ์ ไกรฤกษ์เป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ "...การเพิ่มความเพื่อเน้นอารมณ์ความรู้สึก และบุคลิกของตัวละคร และการเพิ่มความให้เหมาะสมกับฉากและสถานการณ์ในเรื่อง ..." (สุภาพร คชารัตน์, 2547: 171) นอกจากนั้น ยังมีการลดความ โดยการตัดคำหรือข้อความบางส่วนใจต้นฉบับออกไปบ้างและแปลถ้อยคำสำนวนต่างๆ ด้วยการเทียบเคียงสำนวนไทย (สุภาพร คชารัตน์, 2547)

อ.สนิทวงศ์เป็นนักแปลวรรณกรรมเยาวชนอีกท่านหนึ่งที่มีชื่อเสียงเป็นอย่างยิ่ง เธอเคยให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับงานของเธอไว้ในนิตยสาร ***โลกหนังสือ*** ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. 2520 มีใจความส่วนหนึ่งเกี่ยวกับแนวทางการแปล เมื่อทางนิตยสารถามถึงหลักเกณฑ์การแปล "อ.สนิทวงศ์" กล่าวว่า

> **"อ. สนิทวงศ์** – ดิฉันรู้สึกไม่มีหลักเกณฑ์ คือ บางทีก็แปลไปตามประโยค แล้วก็ทำให้สละสลวยเป็นภาษาไทย แล้วก็ควรใช้ถ้อยคำที่เข้าใจ อ่านแล้วเข้าใจ ความเห็นของดิฉัน ดิฉันเห็นว่าไม่ควรใช้ศัพท์แสง
>
> ...
>
> **โลกหนังสือ** – ถ้าในต้นฉบับเดิม เขาใช้สำนวนภาษาหรือคำศัพท์ยากๆ หรือใช้สำนวนที่ซับซ้อน เวลาแปลเป็นภาษาไทย เราควรทำให้อ่านง่ายหรือยังคงรักษาความยากของภาษาไว้เท่าเดิม

> **อ. สนิทวงศ์** – ทำให้ง่ายหน่อยก็ได้ หมายความว่าทำให้คนอ่านเข้าใจ แต่ความหมายคงเดิม ข้อสำคัญคือว่าแปลแล้วให้คนอ่านอ่านเข้าใจ แล้วให้สำนวนสละสลาย ให้ดี" (*โลกหนังสือ* ฉบับที่ 3, 2520: 50)

จากตัวอย่างงานวิจัยงานแปลและบทสัมภาษณ์ของนักแปลวรรณกรรมเยาวชนซึ่งไม่เพียงร่วมสมัย กับผกาวดี อุตตโมทย์ แต่บางคนยังเป็นนักแปลร่วมนิตยสารเดียวกันอีกด้วย ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่านักแปลวรรณกรรมเยาวชนในสมัยนั้น ต่างแปลวรรณกรรมเยาวชนด้วยแนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียงทั้งสิ้น ส่วนปริมาณการปรับเปลี่ยนข้อมูลในต้นฉบับนั้น มากน้อยแตกต่างกันไปตามความเห็นของนักแปลแต่ละท่าน ดังนั้น ผกาวดี อุตตโมทย์ซึ่งเป็นนักแปลที่มีผลงานอยู่ในสมัยเดียวกันนี้ก็น่าที่จะใช้แนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียงในการแปลวรรณกรรมเยาวชนเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ไม่เพียงแต่นักแปลวรรณกรรมเยาวชนเท่านั้นที่แปลด้วยแนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียง นักแปลวรรณกรรมแนวอื่นๆ ก็ใช้แนวทางการแปลไม่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น

จากการวิจัยกลวิธีการถ่ายทอดลีลาการเขียนต้นฉบับในการแปลวรรณกรรมของนิดาเรื่อง ***คำสารภาพของมารี อังตัวแนตต์*** ของ จุไรรัตน์ สุดประโคนเขต (2543) พบว่า

> "...ผู้แปลใช้วิธีการแปลแบบเอาความ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการถ่ายทอดลีลาการเขียนที่แตกต่างไปจากต้นฉบับ มีการเรียบเรียงความหมายให้ไพเราะ และเขียนใหม่ให้ครอบคลุมไปถึงความหมายในด้านที่เป็นรสชาติบรรยากาศของต้นฉบับ แต่ไม่เปลี่ยนแปลงโครงเรื่อง ตัวละคร สถานที่..." (จุไรรัตน์ สุดประโคนเขต, 2543: ง)

ทั้งยังขยายความด้วยว่าการปรับเปลี่ยนที่ผู้แปลใช้ในการแปล ได้แก่ การเพิ่มและการรวบความ การแปลไม่ตรงตามต้นฉบับ การไม่แปล และการปรับบทแปลระดับคำ (จุไรรัตน์ สุดประโคนเขต, 2543: ง)

นอกจากการวิจัยข้างต้น ยังมีการวิจัยเปรียบเทียบกลวิธีการแปลประโยคกรรมวาจกของ "นิดา" "บุญญรัตน์" และ "ว.วินิจฉัยกุล" โดย เสาวลักษณ์ จ้อยเจริญสุข (2544) วรรณกรรมของ "นิดา" ที่นำมาวิจัยคือเรื่อง ***มยุราร่ำแพน*** ผลการวิจัย พบว่า

> "'นิดา' ใช้การแปลแบบเอาความ คือ เป็นการแปลแบบอิสระ ที่ไม่ยึดติดกับรูปแบบในต้นฉบับ แต่จะคำนึงถึงความสละสลวย และลักษณะที่เป็นธรรมชาติของการใช้ภาษาในฉบับแปลมากกว่า... ...ในบางครั้งจึงอาจทำให้เนื้อความไม่ครบตามต้นฉบับ จากการศึกษาพบว่า 'นิดา' ใช้วิธีการตัดคำ หรือประโยคทิ้งไปมากพอควร..." (เสาวลักษณ์ จ้อยเจริญสุข, 2544: 105)

งานวิจัยชิ้นเดียวกันนี้ นำวรรณกรรมแปลเรื่อง ***พิษน้ำผึ้ง*** ของ "ว.วินิจฉัยกุล" มาวิเคราะห์ในทำนองเดียวกับงานของ "นิดา" และพบว่า

> "...ลักษณะการแปลของ 'ว.วินิจฉัยกุล' มีความคล้ายคลึงกับการแปลของ 'นิดา' อยู่มาก แต่งานแปลของ 'ว.วินิจฉัยกุล' จะยังรักษาความหมายเดิมของต้นฉบับมากกว่างานแปลของ 'นิดา' อาจกล่าวได้ว่า งานแปลของ 'ว.วินิจฉัยกุล' เป็นการผสมผสานกันระหว่างการแปลตรงตัว และการแปลแบบเอาความ คือ เป็นการแปลตามความหมายในต้นฉบับ แต่ใช้การตีความเข้ามาช่วยในการแปล มีการปรับคำ สำนวน หรือประโยคให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมในการใช้ภาษาไทย ดังนั้น จึงทำให้ประโยคที่ได้มีความสละสลวย และเป็นธรรมชาติ" (เสาวลักษณ์ จ้อยเจริญสุข, 2544: 106)

งานวิจัยเกี่ยวกับงานแปลของนักแปลอีกท่านหนึ่งคือ "สดใส" ผู้แปลเรื่อง ***สิทธารถะ*** แสดงผลไปในทิศทางเดียวกัน โดยผู้วิจัยคือ จิตรศุกล งามจิตร (2544) พบว่า ในการแปลต้นฉบับเรื่อง ***สิทธารถะ*** ซึ่งเป็นวรรณกรรมอิงศาสนาและปรัชญาที่อ่านยาก "สดใส" ใช้ภาษาและถ้อยคำที่เรียบง่าย ประหยัดถ้อยคำเพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ง่ายขึ้น ผู้วิจัยสรุปว่า "...ผู้แปลมีการใช้ภาษาโดยมุ่งที่เนื้อหา... เจตนาให้ผู้อานหรือผู้รับสาร ทราบถึงความจริงของเนื้อวรรณกรรม โดยไม่คำนึงถึงตัวภาษาเป็นสำคัญ หรือไม่มุ่งที่อารมณ์ความรู้สึกของผู้รับสาร..."

จากตัวอย่างงานวิจัยวรรณกรรมประเภทอื่นๆ นอกเหนือจากวรรณกรรมเยาวชนของนักแปลร่วมสมัยเดียวกับผกาวดี อุตตโมทย์ ทำให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ในช่วงทศวรรษ 2510 - 2530

ไม่เพียงการแปลวรรณกรรมเยาวชนเท่านั้นที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยโดยใช้แนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียง วรรณกรรมประเภทอื่นๆ ก็ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยด้วยแนวทางเดียวกัน

จากข้อมูลเกี่ยวกับขนบทางวรรณศิลป์ทั้งหมดที่นำเสนอมานี้ แสดงให้เห็นข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งว่า ตั้งแต่ผกาวดี อุตตโมทย์เกิด จนกระทั่งเติบโตและประกอบอาชีพนักแปล สังคมไทยใช้แนวทางการแปลวรรณกรรมแบบแปลและเรียบเรียงมาโดยตลอด และยึดถือเช่นนี้โดยเข้าใจว่าเป็นแนวทางการแปลวรรณกรรมที่เหมาะสม โดยนักแปลหรือผู้ที่เชี่ยวชาญทางด้านภาษาหลายท่านได้กล่าวว่าการแปลวรรณกรรมควรได้รับการเรียบเรียง ปรับเปลี่ยนบ้างตามความเหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านได้อรรถรสจากการอ่านอย่างเต็มที่ เช่น ถ้อยคำของพระยาอนุมานราชธนซึ่ง นิลวรรณ ปิ่นทองได้นำมาอ้างถึงในคอลัมน์ "ถ้อยแถลง" ในนิตยสารสตรีสารว่า "literary translation (การแปลวรรณศิลป์) หรือ creative translation ก็เรียก ซึ่งศาสตราจารย์ พระยาอนุมานราชธน เคยกล่าวว่า มิใช่การแปลเท่านั้น แต่เป็นการแปลเรียบเรียง" (*สตรีสาร* ฉบับที่ 48, 2515: 140) ดังนั้น ผกาวดีในฐานะคนร่วมสมัยก็เป็นคนหนึ่งที่ใช้แนวทางนี้

ยิ่งไปกว่านั้น ขนบในการแปลแบบแปลและเรียบเรียงซึ่งเป็นที่นิยมในหมู่นักแปลรุ่นเก่าไม่เพียงเป็นขนบทางวรรณศิลป์ของการแปลวรรณกรรมเท่านั้น จาก ***รายงานการวิจัยประกอบการสัมมนาของสำนักข่าวสารอเมริกัน เรื่อง สภาพการแปลปัจจุบันในประเทศไทย และ แนวโน้มในอนาคต*** (สิทธา พินิจภูวดล, 2529) ปรากฏว่า "แนวทางการแปลแบบแปลเรียบเรียง ตามต้นฉบับโดยไม่ตัดทอน" เป็นแนวทางการแปลที่ใช้ในการสอนแปลมากที่สุดด้วยเช่นกัน

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ว่า เพราะเหตุใดผกาวดี อุตตโมทย์จึงทำงานแปลโดยใช้แนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียง และหากมิใช่เพราะความเข้าใจของสำนักพิมพ์ผีเสื้อเมื่อราว 10 ปีมานี้ว่าต้นฉบับวรรณกรรมควรได้รับการถ่ายทอดอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งในแง่ของเนื้อหาและลีลาการประพันธ์ ผกาวดี อุตตโมทย์อาจยังแปลวรรณกรรมด้วยแนวทางการแปลเช่นเดิมก็เป็นได้ เพราะยังมีคนอีกไม่น้อยที่เห็นว่าแนวทางการแปลวรรณกรรมที่เหมาะสมคือแนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียง ตัวอย่างเช่น

> "...การแปลนวนิยายเหมาะกับวิธีการแปลแบบเอาความ ผู้แปลอาจจะเพิ่มคำอธิบายรายละเอียดบางประการที่ไม่ขัดกับต้นฉบับ หรืออาจตัดทอนข้อความที่เห็นว่าไม่จำเป็นออกไป หรือดัดแปลงให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมในภาษาฉบับแปล ก็ได้เช่นกัน

> นอกจากนี้ ผู้แปลอาจเสริมความรู้ความเข้าใจแก่ผู้อ่านโดยเขียนเป็นเชิงอรรถก็ได้ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การรักษาความหมายเดิมไว้อย่างครบถ้วนถูกต้อง ไม่เปลี่ยนแปลง รวมทั้งสามารถรักษารสของความหมายเดิมไว้ด้วย" (สิทธา พินิจภูวดล อ้างถึงใน สุภาพร คชารัตน์, 2547: 174)

5.3 คตินิยม

ปัจจัยด้านคตินิยมมิได้มีอิทธิพลต่อแนวทางการแปลของผกาวดี อุตตโมทย์อย่างชัดเจนเท่ากับปัจจัยด้านผู้อุปถัมภ์และขนบทางวรรณศิลป์ แต่เป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้ผกาวดี อุตตโมทย์ตัดสินใจเลือกใช้แนวทางการแปลตามที่ใช้อยู่ ปัจจัยด้านคตินิยมที่มีสำคัญที่สุดได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

ตั้งแต่พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 สำนักพิมพ์ผีเสื้อซึ่งก่อตั้งขึ้นหลังจากนั้นไม่นาน ก็ดูแลและจัดการเรื่องการขอลิขสิทธิ์ในการแปลต้นฉบับภาษาต่างประเทศจากเจ้าของที่แท้จริงอย่างสม่ำเสมอทั้งๆ ที่ในสมัยนั้น ไม่ค่อยมีสำนักพิมพ์ใดขอลิขสิทธิ์อย่างถูกต้อง แต่สำนักพิมพ์ผีเสื้อทำเพื่อความสบายใจ โดยในสมัยแรกตั้งสำนักพิมพ์ จะทำการขอลิขสิทธิ์ด้วยการติดต่อกับผู้เขียนหรือสำนักพิมพ์โดยตรงเพื่อตกลงเรื่องสัญญาซึ่งเป็นไปอย่างค่อนข้างยากลำบาก แต่สำนักพิมพ์ผีเสื้อก็ทำอย่างถูกต้องมิได้ขาด แต่มิได้ระบุไว้เป็นรายลักษณ์อักษรในหน้าหลังปกในเท่านั้นเอง (มกุฏ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 28 มกราคม 2551)

ต่อมา เมื่อปีพ.ศ. 2537 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา[4] ซึ่งงานวรรณกรรม ถือเป็นงานสร้างสรรค์ที่ได้รับการคุ้มครองจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วย พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มีรายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแปลวรรณกรรม ดังนี้

> ลิขสิทธิ์ หมายถึง สิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น โดยการแสดงออกตามประเภทงานลิขสิทธิ์ต่าง ๆ ลิขสิทธิ์เป็นผลงานที่เกิดจากการใช้สติปัญญา

---

[4] ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง ผลงานอันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทรัพย์สินอีกชนิดหนึ่งนอกเหนือจากสังหาริมทรัพย์ คือ ทรัพย์สินที่เคลื่อนย้ายได้ เช่น นาฬิกา รถยนต์ โต๊ะ เป็นต้น และอสังหาริมทรัพย์ คือ ทรัพย์สินที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เช่น บ้าน ที่ดิน เป็นต้น (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ม.ป.ป.: 3)

> ความรู้ความสามารถและความวิริยะอุตสาหะในการสร้างสรรค์งาน ให้เกิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็น "ทรัพย์สินทางปัญญา"ประเภทหนึ่งที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ดังนั้นเจ้าของผลงานทางลิขสิทธิ์จึงควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เป็นทรัพย์สินประเภทที่สามารถซื้อ ขาย หรือโอนสิทธิกันได้ ทั้งทางมรดก หรือโดยวิธีอื่น ๆ การโอนลิขสิทธิ์ควรที่จะทำเป็นลายลักษณ์อักษร หรือทำเป็นสัญญาให้ชัดเจน จะโอนสิทธิทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนก็ได้ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ม.ป.ป.: ออนไลน์)

เมื่อสำนักพิมพ์ผีเสื้อและสำนักพิมพ์ในเครือผลิตหนังสือแปล พระราชบัญญัตินี้จึงมีผลต่อสำนักพิมพ์อย่างชัดเจน เนื่องจากกฎหมายลิขสิทธิ์จะให้ความคุ้มครองให้เจ้าของลิขสิทธิ์เท่านั้นที่จะมีสิทธิ์เหนืองานสร้างสรรค์นั้น ดังกล่าวไว้ใน มาตรา 15 ดังนี้

> ...เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวดังต่อไปนี้
>
> (๑) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
>
> (๒) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
>
> (๓) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง
>
> (๔) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น
>
> (๕) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตาม (๑) (๒) หรือ (๓) โดยจะกำหนดเงื่อนไข อย่างใดหรือไม่ก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนด ในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม ไม่ได้ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2537: เอกสารอิเล็คทรอนิคส์)

ดังนั้น ในการแปลงานวรรณกรรมชิ้นใดชิ้นหนึ่งนั้น จึงต้องมีการตกลงกันตั้งแต่เบื้องต้นระหว่างผู้เขียน-ผู้แปล-สำนักพิมพ์ (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2547: 536) ก่อน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นหลังจากการแปล

โดยทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ที่สำนักพิมพ์ได้รับจากเจ้าของลิขสิทธิ์งานเขียนที่ทางสำนักพิมพ์คัดเลือกมาแปลจะได้รับการชี้แจงไว้อย่างชัดเจนในหน้าหลังปกใน[5] ของบทแปล เพื่อแสดงสิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมายที่สำนักพิมพ์เหนือต้นฉบับที่นำมาแปล

จากการศึกษาข้อมูลจากหน้าหลังปกในของหนังสือแปลของสำนักพิมพ์ผีเสื้อและสำนักพิมพ์ในเครือทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่ากฎหมายลิขสิทธิ์มีผลต่อสำนักพิมพ์ กล่าวคือ หนังสือแปลของสำนักพิมพ์ในเครือของสำนักพิมพ์ผีเสื้อ ได้แก่ สำนักพิมพ์กะรัตและสำนักพิมพ์หนังสือเล่มเล็กไม่มีข้อมูลลิขสิทธิ์ทั้งลิขสิทธิ์การแปลและพิมพ์ภาษาไทยจากเจ้าของลิขสิทธิ์ และลิขสิทธิ์ภาษาไทย ซึ่งเมื่อพิจารณาตามปีที่ตีพิมพ์จะพบว่าหนังสือของสำนักพิมพ์ทั้งสองสำนักพิมพ์ตีพิมพ์ก่อนปีพ.ศ.2530 – ราว พ.ศ. 2532

หลังจากปีพ.ศ.2532 สำนักพิมพ์เริ่มมีการแสดงข้อมูลลิขสิทธิ์ฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น ข้อมูลลิขสิทธิ์ฉบับภาษาไทยของบทแปลเรื่อง ***วางไม่ลง*** พิมพ์ครั้งที่สอง ธันวาคม พ.ศ. 2535

> "หนังสือนี้สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ
> การจัดพิมพ์โดย'สำนักพิมพ์ผีเสื้อ'ครั้งนี้ ใช้รูปแบบเดิมในการ
> จัดพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2534 โดยได้รับอนุญาตจากสำนักพิมพ์กะรัต
> และผู้จัดรูปเล่ม" (ดาห์ล, 2535: 4)

ข้อมูลลิขสิทธิ์ฉบับภาษาไทยของบทแปลเรื่อง ***ปรัชญาชีวิต*** ฉบับตีพิมพ์เมื่อ มิถุนายน พ.ศ.2535

> "หนังสือนี้ สงวนสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ
> การจัดพิมพ์โดย'สำนักพิมพ์ผีเสื้อ'ครั้งนี้ ใช้รูปแบบเดิมในการพิมพ์
> เมื่อปีพ.ศ.2530 และ 2532 โดยได้รับอนุญาตจากสำนักพิมพ์กะรัต
> และผู้จัดรูปเล่ม" (ยิบราน, 2535: 2)

ส่วนหนังสือแปลของสำนักพิมพ์ผีเสื้อที่ได้รับการตีพิมพ์หลังปีพ.ศ.2537 ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ใหม่หรือหนังสือพิมพ์ซ้ำก็ตาม จะมีข้อมูลลิขสิทธิ์ ทั้งลิขสิทธิ์การแปลและพิมพ์

---

[5] หน้าหลังปกใน (verso) เป็นหน้าที่บอกประวัติการพิมพ์หนังสือเล่มนั้น ข้อมูลลิขสิทธิ์ ข้อมูลการตีพิมพ์ครั้งถัดๆ มา ประเทศที่ทำการจัดพิมพ์ เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (International Standard Book Number: ISBN) จำนวนครั้งที่พิมพ์ และ ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหนังสือเล่มนั้น (Tomlinson and Lynch-Brown, 1996: 36-37)

ภาษาไทย และลิขสิทธิ์ฉบับภาษาไทย แสดงไว้โดยละเอียดทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวอย่างเช่น

ข้อมูลลิขสิทธิ์ของหนังสือแปลเรื่อง ***สู้ชีวิต*** พิมพ์ครั้งที่สอง กันยายน พ.ศ.2542

"The True Story of Lilli Stubeck
By James Aldridge
First published by Hyland House Publishing Pty Ltd 1984
Text copyright © James Aldridge 1984
All rights reserved

สู้ชีวิต: The True Story of Lilli Stubeck
(Su Chi-vit)
Thai translation rights arranged with James Aldridge
c/o Curtis Brown 28/29 Haymarket London SW1Y 4SP
England
through Tuttle-Mori Big Apple Agency (Thailand) Co Ltd

Thai edition copyright 1996 © Butterfly Publishing
All rights reserved
First published 1996 by Butterfly Book House,
An imprint of
Butterfly publishing Limited
Number Five Building
5/4 Sukhumvit 24 Road Bangkok 10110 Thailand
Fax (662) 261-3863

หนังสือนี้สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติโดยสำนักพิมพ์ผีเสื้อ
แหล่งผลิตหนังสือในบริษัท สำนักพิมพ์ผีเสื้อ จำกัด
การแปลและพิมพ์เป็นภาษาไทย ได้รับลิขสิทธิ์จากเจมส์ อัลดริดจ์
ผู้เขียน

โดยผ่านตัวแทน เคอร์ติส บราวน์ ณ ประเทศอังกฤษ
และบริษัทเทอทิ่ล-มอริ บิ๊กแอ๊ปเปิ้ล เอเจนซี่ (ประเทศไทย) จำกัด
ลิขสิทธิ์ฉบับภาษาไทยเป็นของบริษัท สำนักพิมพ์ผีเสื้อ จำกัด"
(อัลดริดจ์, 2543: 4)

ปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์ที่กล่าวมานี้จะเป็นปัญหาเมื่อวรรณกรรมต้นฉบับที่จะนำมาแปลมีลักษณะดังนี้

"...ลิขสิทธิ์วรรณกรรมเรื่องที่จะแปลยังไม่ตกเป็นสมบัติสาธารณะ กล่าวคือนักประพันธ์ยังเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เพราะยังมีชีวิตอยู่ หรือเสียชีวิตแล้วแต่ยังไม่ถึง 50 ปี หรือยังไม่ถึง 57 ปี สำหรับกรณีสูญหาย..." (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2547: 379)

วิธีการติดต่อขอลิขสิทธิ์ มกุฏ อรฤดีได้กล่าวไว้อย่างละเอียดในการอบรมบุคคลภายนอก เรื่อง "บรรณาธิการต้นฉบับงานแปลวรรณกรรม" ครั้งที่ 1 ดังนี้

"สำนักพิมพ์มีหน้าที่ติดต่อขอลิขสิทธิ์จากเจ้าของลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์อาจจะเป็นผู้เขียน หรือทายาท หรืออาจจะเป็นสำนักพิมพ์ หรืออาจจะเป็นมูลนิธิองค์การการกุศลอะไรก็แล้วแต่ ที่มีสิทธิในลิขสิทธิ์นั้น สำนักพิมพ์จะติดต่อบุคคลโดยตรงก็ได้ หรือวิธีที่เรามักปฏิบัติกันเป็นสากลในขณะนี้ ก็คือ ติดต่อผ่านตัวแทน ที่เรียกว่า เอเยนซี่... เราแจ้งไปยังเอเยนซี่ว่าเราต้องการจะพิมพ์หนังสือเรื่องนี้เป็นภาษาไทย เขาก็จะทำหนังสือเสนอไปยังเอเยนซี่ต่างประเทศ คือ เอเยนซี่ของผู้เขียนในประเทศอื่นๆ นักเขียนทุกคนจะมีตัวแทนทางธุรกิจเรียกว่า เอเยนซี่ ทำหน้าที่ขายลิขสิทธิ์หรือให้เช่าลิขสิทธิ์แก่ผู้ใดก็ตามในโลกนี้ที่จะติดต่อมา เอเยนซี่ก็จะแจ้งว่าต้องการค่าตอบแทนกี่เปอร์เซ็นต์... ก็จะทำสัญญาระหว่างกันว่า จะมีการจ่ายเงินล่วงหน้าเท่าไหร่ หมายความว่า เมื่อตกลงแล้วว่าจะให้แปล ไม่ได้หมายความว่าจะแปลได้เลย จะต้องทำสัญญาก่อน สาระสำคัญของสัญญามีอยู่หลายประการด้วยกัน คือ กำหนดเวลาว่าผู้แปลจะใช้เวลาเท่าไหร่ในการทำงานแปล... สาระสำคัญในสัญญายังมีข้ออื่นๆ อีก เช่น จะเอาไปทำอะไรได้บ้าง..."
(มกุฏ อรฤดี, อ้างถึงใน วัลยา วิวัฒน์ศร, 2547: 379-380)

ในส่วนของลิขสิทธิ์บทแปลนั้น ก่อนหน้านี้ (ก่อนปีพ.ศ. 2550) ลิขสิทธิ์บทแปลจะแบ่งเป็นสองส่วน คือ "ต้นฉบับที่ผู้แปลส่งให้สำนักพิมพ์ สมมุติเรียกว่าต้นฉบับ ก. เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้แปล เมื่อตรวจแก้แล้ว กลายเป็นต้นฉบับ ข. เป็นกรรมสิทธิ์ของสำนักพิมพ์..." (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2547: 381) ซึ่งหมายความว่า หลังจากต้นฉบับแปลได้รับการตรวจแก้ไขเรียบร้อยแล้ว นักแปลและบรรณาธิการต้นฉบับแปลจะไม่มีสิทธิ์ในบทแปลที่ได้รับการตีพิมพ์อีก ดังนั้น เมื่อมีการตีพิมพ์ซ้ำใหม่ สำนักพิมพ์ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตจากผู้แปลอีก และบรรณาธิการต้นฉบับแปลก็ไม่มีสิทธิ์ในต้นฉบับแปลนั้นเช่นเดียวกัน เพราะถือว่าเป็นการทำงานในฐานะสำนักพิมพ์เท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าผลประโยชน์จากการพิมพ์วรรณกรรมเรื่องหนึ่ง ผู้แปลและบรรณาธิการต้นฉบับจะได้รับเพียงครั้งเดียว คือ ครั้งแรกของการตีพิมพ์หนังสือ ซึ่งมกุฏ อรฤดี บรรณาธิการบริหารของสำนักพิมพ์ผีเสื้อกล่าวว่าเป็นการไม่ยุติธรรมต่อทั้งนักแปลและคณะบรรณาธิการต้นฉบับแปล (มกุฏ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 28 มกราคม 2551) เนื่องจาก ต้นฉบับแปลที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นผลงานจากความตั้งใจและความอดทนของผู้แปลและคณะบรรณาธิการต้นฉบับแปล ดังนั้น ตั้งแต่นี้ต่อไป (ราว พ.ศ. 2550) จึงมอบสิทธิ์ในต้นฉบับแปลฉบับแก้ไขให้เป็นเจ้าของร่วมกันระหว่าง ผู้แปล คณะบรรณาธิการต้นฉบับแปล และ สำนักพิมพ์ผีเสื้อ

จากข้อมูลข้างต้น กล่าวได้ว่า ถึงแม้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 จะมิได้มีผลโดยตรงที่ทำให้ผกาวดี อุตตโมทย์ปรับเปลี่ยนแนวทางการแปล แต่พระราชบัญญัติฉบับนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผกาวดี อุตตโมทย์ยอมรับแนวทางการแปลแนวใหม่ซึ่งสำนักพิมพ์ผีเสื้อต้องการปรับเปลี่ยนเมื่อประมาณพ.ศ.2540 เนื่องจากพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 บังคับไม่ให้ผู้ที่ได้รับมอบสิทธิ์ในการดัดแปลงต้นฉบับวรรณกรรมจากเจ้าของลิขสิทธิ์ดัดแปลงหรือแก้ไขข้อมูลต่างๆ ในต้นฉบับ ซึ่งข้อบังคับดังกล่าวสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของแนวทางการแปลแบบแปลรักษาต้นฉบับ จึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนการปรับเปลี่ยนแนวทางการแปลของผกาวดี อุตตโมทย์เป็นแบบแปลรักษาต้นฉบับ

นอกเหนือจากพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 แล้ว ยังมีปัจจัยอีก 2 ประการที่เป็นปัจจัยหนุนให้สำนักพิมพ์ผีเสื้อตัดสินใจปรับแนวทางแปลที่สำนักพิมพ์ยึดถือ ได้แก่ เทคโนโลยีการสื่อสารและความรู้ภาษาต่างประเทศของผู้อ่านบทแปล

ในช่วง 10 ปีแรกของสำนักพิมพ์ผีเสื้อ (ประมาณพ.ศ.2528 – ประมาณพ.ศ.2539) ระบบการสื่อสารของประเทศไทยยังไม่ทันสมัยนัก ช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับต่างประเทศมีน้อยและยากลำบากกว่าในปัจจุบันมาก คนไทยสมัยนั้นแทบไม่มีโอกาสได้อ่านต้นฉบับ

ภาษาต่างประเทศและไม่มีโอกาสได้สัมผัสสภาพสังคมและวัฒนธรรมของสังคมต้นทางโดยตรง เนื่องจาก ในสมัยนั้น คนไทยมีโอกาสเดินทางไปต่างประเทศน้อยมาก (มกุฎ อรฤดี, **สัมภาษณ์**, 23 สิงหาคม 2550) จนกระทั่งปีพ.ศ.2538 รัฐบาลได้ส่งเสริมให้เทคโนโลยีการสื่อสารของไทยทันสมัยและทัดเทียมนานาประเทศอย่างจริงจัง โดยจัดให้เป็นปีแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ (อทิตยา แก้วนรา, 2549: ออนไลน์) ทำให้อินเตอร์เน็ตเป็นที่รู้จักมากขึ้น มีการเปิดบริการอินเตอร์เน็ตเชิงพาณิชย์ โดยบริษัทอินเตอร์เน็ตแห่งประเทศไทย ซึ่งมีการสื่อสารแห่งประเทศไทย องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)เป็นผู้ถือหุ้น (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ม.ป.ป.: ออนไลน์) ผู้อ่านบทแปลภาษาปลายทางจึงมีโอกาสได้ศึกษาและอ่านวรรณกรรมต้นฉบับภาษาต่างประเทศ รวมทั้งวัฒนธรรมและสังคมต้นทางด้วย เนื่องจากอินเตอร์เน็ตเป็นเครือข่ายข้อมูลที่ใหญ่ที่สุดในโลก และมีข้อมูลของทุกประเทศทั่วโลก ดังนั้น การเข้าถึงข้อมูลของสังคมและวัฒนธรรมต้นทางของผู้อ่านบทแปลภาษาปลายทางจึงเป็นไปได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อผู้อ่านมีความรู้และความเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมภาษาปลายทางมากขึ้น บริบททางวัฒนธรรมในวรรณกรรมต้นฉบับจึงเป็นสิ่งที่เข้าใจได้มากขึ้นตามไปด้วย นอกจากนั้น ในปัจจุบัน คนไทยมีโอกาสเดินทางไปต่างประเทศมากขึ้นและสะดวกขึ้น และแหล่งความรู้เกี่ยวกับต่างประเทศในประเทศไทยก็มีมากขึ้นด้วยเช่นกันทำให้สามารถเข้าใจวัฒนธรรมและสังคมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของผู้อ่านได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งช่องทางที่ผู้อ่านสามารถเข้าถึงตัวบทต้นฉบับมีมากขึ้น จากการที่มีร้านหนังสือที่ขายหนังสือภาษาต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทยและมีราคาถูกลงเนื่องจากมีการแข่งขันกันมากขึ้น ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านภาษาปลายทางมีโอกาสได้อ่านต้นฉบับมากจึงมีโอกาสเปรียบเทียบเนื้อหาและรายละเอียดต่างๆ ของเรื่อง ดังนั้น อรรถรสและข้อมูลที่ผู้อ่านจะได้รับจึงเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึง นักแปลจะต้องแปลวรรณกรรมให้ผู้อ่านบทแปลได้รับข้อมูลและอรรถรสจากการอ่านบทแปลภาษาปลายทางทัดเทียมกับผู้อ่านต้นฉบับ

เช่นเดียวกับการพัฒนาของเทคโนโลยีการสื่อสาร หลังจากรัฐบาลปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและบรรจุการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศเป็นวิชาบังคับของการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกช่วงชั้น[6] ทำให้ผู้อ่าน (โดยเฉพาะกรณีของวรณกรรมแปลของผกาวดี อุตตโมทย์ซึ่ง

---

[6] หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แบ่งระดับช่วงชั้นของการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 4 ช่วงชั้น ดังนี้ ช่วงชั้นที่ 1: ประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2: ประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3: มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 4: มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (กรมวิชาการ, 2545: 34-35)

กลุ่มผู้อ่านเป้าหมายเป็นเยาวชน) มีความรู้ภาษาต่างประเทศมากขึ้น จึงมีโอกาสเข้าถึงวรรณกรรมต้นฉบับภาษาต่างประเทศมากขึ้น และเข้าใจเรื่องราวได้ดีขึ้น

ความรู้ภาษาต่างประเทศและการพัฒนาของเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่เกิดควบคู่กันไปและส่งเสริมซึ่งกันและกันเนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีจะไม่มีความหมายหากผู้อ่านไม่มีความรู้ภาษาต่างประเทศ เพราะข้อมูลต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้อ่านมีโอกาสเรียนรู้และทำความเข้าใจวัฒนธรรมและสังคมต้นทางของเรื่องแปลที่ผู้อ่านอ่านมักเป็นข้อมูลเป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งเมื่อผู้อ่านเข้าใจภาษาต่างประเทศ ข้อมูลที่ได้รับมานั้นก็จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจต้นฉบับได้เป็นอย่างดี ดังนั้น เมื่อผู้อ่านบทแปลภาษาปลายทางมีความรู้ภาษาต่างประเทศมากขึ้น ความเข้าใจและอรรถรสที่เกิดจากการอ่านบทแปลนั้นจึงไม่ใช่การทำให้วรรณกรรมเข้าใจง่ายที่สุด แต่ควรเป็นอรรถรสที่ใกล้เคียงกับการอ่านวรรณกรรมต้นฉบับมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากนั้น ข้อมูลและรายละเอียดต่างๆ ในเรื่องก็ควรได้รับการนำเสนออย่างครบถ้วนตามต้นฉบับด้วยเช่นกัน

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ปัจจัยด้านคตินิยมไม่ใช่ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการแปลอย่างชัดเจน แต่ก็เป็นปัจจัยที่อาจจะส่งเสริมและหนุนการใช้แนวทางการแปลแบบแปลรักษาต้นฉบับของผกาวดี อุตตโมทย์ซึ่งเป็นแนวทางการแปลที่สอดคล้องกับแนวทางการแปลที่สำนักพิมพ์ผีเสื้อยึดถือ

จากการวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมในบทนี้สรุปได้ว่า ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการเลือกแนวทางการแปลของผกาวดี อุตตโมทย์ โดยปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อแนวทางการแปลได้แก่ ผู้อุปถัมภ์ และ ขนบทางวรรณศิลป์ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนกัน ร่วมกับการส่งเสริมและสนับสนุนจากปัจจัยด้านคตินิยม กล่าวคือ เนื่องจากตั้งแต่เด็ก ผกาวดีมีโอกาสอ่านหนังสือแปลที่มีอยู่ในห้องสมุดในบ้านเรื่อยมา ซึ่งหนังสือแปลตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมาล้วนได้รับการแปลด้วยแนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียงทั้งสิ้น จึงเป็นไปได้ว่าผกาวดีอาจซึมซับแนวทางการแปลที่นักแปลอาวุโสใช้ และนำมาปรับใช้ในการทำงานของตนเนื่องมาจากความคุ้นชินกับแนวคิดและแนวทางการทำงาน ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อผกาวดีเริ่มทำงานแปล นักแปลในยุคเดียวกันก็แปลวรรณกรรมด้วยแนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียงไม่ว่าวรรณกรรมที่แปลจะเป็นวรรณกรรมประเภทใดก็ตาม รวมทั้งแนวความคิดของผู้ที่ได้รับการยอมรับในสังคมว่าเป็นผู้ที่ใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดีและมีอิทธิพลต่อนักเขียนและนักแปลในยุคนั้นอย่างมากอย่างบรรณาธิการนิตยสารวารสารคือคุณนิลวรรณ ปิ่นทอง ก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้นักแปลในยุคนั้นเห็นว่าน่าจะแปลวรรณกรรมภาษาต่างประเทศให้มีลักษณะเป็นไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้น ผกาวดี อุตตโมทย์ซึ่งนักแปลในยุคเดียวกันและเคยร่วมงานกับคุณนิลวรรณ ปิ่นทองอยู่เป็น

เวลานานนับ 10 ปี ก็น่าจะได้รับอิทธิพลจากความคิดนี้ไม่มากก็น้อย จึงมีความเป็นไปได้อย่างยิ่งที่อิทธิพลเหล่านี้จะส่งผลให้ผกาวดี อุตตโมทย์เริ่มต้นทำงานแปลโดยใช้แนวทางการแปลแบบแปลและเรียบเรียง อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ผกาวดี อุตตโมทย์ก่อตั้งสำนักพิมพ์ของตนเอง ปัจจัยด้านผู้อุปถัมภ์ดูเหมือนจะมีผลต่อแนวทางการแปลของผกาวดีชัดเจนขึ้นเนื่องจาก ถึงแม้ผกาวดีจะเป็นเจ้าของสำนักพิมพ์ แต่ในฐานะนักแปล ผกาวดีคงจะต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักพิมพ์ ดังนั้น เมื่อสำนักพิมพ์ผีเสื้อปรับเปลี่ยนแนวทางการแปลที่ยึดถือในการแปลหนังสือเพื่อตีพิมพ์ซึ่งเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยด้านคตินิยมที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลาที่ผ่านไป ก็น่าจะมีอิทธิพลให้ผกาวดี อุตตโมทย์ปรับเปลี่ยนแนวทางการแปลที่ตนใช้อาจเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักพิมพ์และเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยในเวลาเดียวกัน